

27. maj 2019

Sagsnr.
2019-0134451

Dokumentnr.
2019-0134451-3

Sagsbehandler
Line Jørsum Mortensen

Til Børne- og ungdomsudvalget; orientering om afsluttende statusrapport for 'Tidlig indsats', samt orientering om 'Verdens bedste børnenyheder'

I Københavns Kommune har man med virkning fra 2017 igangsat programmet "Tidlig indsats" for at styrke chanceligheden for børn i de mest sårbare og udsatte positioner. Programmet er nu afsluttet, og der er lavet to afsluttende statusrapporter; en for 0-2 års sporet (bilag 1) og en for 0-6 års sporet (bilag 2). For at formidle resultaterne fra 0-6 års sporet har Børne- og Ungdomsforvaltningen lavet nyhedsavisen 'Verdens bedste børnenyheder' (bilag 3), som beskriver arbejdet med tidlig indsats, og en række af de deltagende institutioner fortæller om deres udbytte af indsatsen.

0-2 års sporet

I 0-2 års sporet har man arbejdet med følgende indsatser:

- Opsøgende indsats
- 'En God Familiestart'
- Tidlig opsporing i sundhedsplejens ABCD-vurderinger
- Styrkelse af det tværsektorielle samarbejde mellem hospitaler, jordemødre, praktiserende læger og den kommunale sundhedspleje
- Overgangssamtaler i overgangen fra hjem til dagtilbud.

Indsatserne har alle skulle bidrage til at sikre, at børn og familier i sårbare og udsatte positioner tidligere får hjælp til at udvikle de nødvendige forudsætninger for at udvikle sig, lære og trives.

Overordnet er resultaterne at:

- I den opsøgende indsats er ca. 40 pct. af de besøgte børn blevet indmeldt i dagtilbud. Der er en lavere andel af de besøgte børn i de udsatte boligområder, som er startet i dagtilbud
- Statusrapporten viser også at en stor andel børn uden for dagtilbud i udsatte boligområder ikke har en indsats registreret

Fagligt Indhold og Kvalitet

Gyldenløvesgade 15
1600 København V

EAN nummer
5798009371201

- dvs. at der ikke er igangsat nogen opsøgende indsats overfor familien
- Omkring indsatsen 'En god familiestart' viser rapporten at de fleste deltagende forældre rykker sig positivt i forhold til deres oplevede forældrekompetencer. Overordnet kan man konkludere at forløbene i 'En god familiestart' understøtter familiernes kompetencer, som det var tilsigtet
- Evalueringen af den opsøgende indsats i sundhedsplejen viser, at der er en tydelig stigning i andelen af børn, der vurderes som værende i udsatte og sårbare positioner. Det er vurderingen, at det skyldes, at sundhedsplejerskerne er blevet bedre til den systematiske opsporing, og dermed identificerer flere
- Programmet har ligeledes arbejdet med at styrke det tværsektorielle samarbejde mellem hospitaler, jordemødre, praktiserende læger og den kommunale sundhedspleje. Her har man bl.a. igangsat et øget samarbejde med Region Hovedstaden, med det formål at dele viden om de gravide og dermed kunne aflægge flere graviditetsbesøg af sundhedsplejersken. Det ser ud til at pilotprojektet allerede nu har medvirket til at højne antallet af oplysninger, som Regionen sender, og der kan dermed lægges flere graviditetsbesøg fremover.

0-6 års sporet

I 0-6 års sporet har der været fokus på at styrke læringsmiljøet og pædagogikken i de ca. 70 daginstitutioner, der har de fleste mest udsatte børn. Med udgangspunkt i systematiske observationer og konkrete handlingsplaner har institutionerne arbejdet målrettet på at styrke deres læringsmiljø og pædagogiske praksis – ud fra hver deres behov og børnegruppe.

Til at gennemføre de systematiske observationer er redskabet KIDS blevet anvendt (BUU blev orienteret om konceptet den 11. oktober 2017 på aflæggerbordet). Vurderingerne er lavet af både interne og eksterne evaluører. De interne evaluører udgøres af medarbejdere og ledere i de enkelte institutioner. De eksterne evaluører udgøres af pædagogiske konsulenter samt af videnskabelige medarbejdere fra primært Danmarks Pædagogiske Universitet.

Der er blevet vurderet indenfor tre overordnede kategorier; *Fysiske omgivelser, Relationer & Leg og aktivitet*. Statusrapporten beskriver resultaterne af arbejdet med at styrke læringsmiljøet med udgangspunkt i KIDS vurderingerne.

Overordnet er resultaterne at:

- Der er store variationer i, hvordan institutionerne har udviklet sig i henhold til KIDS-vurderingerne. Ser man på

vurderingerne bydækkende, er der overordnet positiv udvikling på alle tre parametre

- Der ses betragtelige interne kvalitetsforskelle hos nogle institutioner – mellem matrikler og stjerne imellem
- Det fremgår som et succeskriterie i ”Tidlig Indsats”, at 80 pct. af institutionerne rykker sig positivt i KIDS-vurderingen på alle tre parametre. Evalueringen viser, at der er sket positiv fremgang på alle tre parametre for 53 pct. af institutionerne
- Generelt ses der en lavere vurdering hos de eksterne evaluører, dvs. pædagogiske konsulenter, end hos de interne, dvs. ledere og pædagoger.

Tidlig Indsats 0-2 år

Statusrapport og evaluering af udvalgte indsatser

Fagligt Center

Marts 2019

Indhold

Indledning	3
Baggrund	3
Formål og fokus.....	3
TIDLIG INDSATS 0-2 ÅR.....	4
Opsøgende forældresamarbejde.....	4
Resultater.....	5
Barrierer i den opsøgende indsats.....	8
En God Familiestart	9
Målopfyldelse.....	11
Hvilke opmærksomhedspunkter træder frem ved indsatsen?.....	14
Tidlig opsporing i sundhedsplejens ABCD-vurderinger.....	15
Graviditetsbesøg	16

Indledning

Baggrund

I Københavns Kommune har man med virkning fra 2017 igangsat programmet Tidlig Indsats 0-6 år for at styrke chanceligheden for børn i de mest sårbare og udsatte positioner. Indsatserne i programmet for Tidlig indsats 0-6 år skal bidrage til at vende de negative spiraler, der ofte gør sig gældende i udviklingen for børn i udsatte og sårbare situationer. Indsatserne skal derfor sikre, at børn og familier i sårbare og udsatte positioner meget tidligt får hjælp til at udvikle de nødvendige forudsætninger for at deltage, lære og trives i daginstitutionens børnefællesskaber. Og de skal medvirke til, at børnene i løbet af deres institutionsliv også får de tilstrækkelige sociale, kognitive og motoriske kompetencer til at kunne deltage i skolens børne- og læringsfællesskaber på lige fod med deres jævnaldrende.

Med dette formål består programmet Tidlig Indsats 0-6 år af en række indsatser på hhv. 0-2-års området og 0-6 årsområdet. 0-2 årsområdet har haft fokus på systematisk opsporing og målrettet indsats for børn og familier i udsatte og sårbare positioner. 0-6 års sporet har haft fokus på at sætte strategisk ind for at styrke læringsmiljøet og pædagogikken i ca. 70 daginstitutioner, der er vurderet til at have de fleste mest udsatte børn.

Formål og fokus

Programmet er bygget op omkring nogle begrundede forventninger til, hvordan man gennem en række indsatser med tilknyttede mål og succeskriterier kan understøtte den endelig gevinstrealisering. Som evalueringsplan for programmet, har man udarbejdet en model, hvor der laves opsamlende nedslag på succeskriterier og indikatorer på tværs af programmets indsatser flere gange undervejs i programmet. Indholdet af statusrapporterne vil variere en smule fra gang til gang, afhængigt af hvornår data for succeskriterierne registreres eller en indsats er blevet implementeret. For udvalgte indsatser er der også planlagt supplerende, kvalitative analyser undervejs.

Dette er den tredje statusrapport på udvikling i succeskriterier og indikatorer i programmet Tidlig Indsats. Rapporten omfatter data og analyser for 0-2 års sporet. Data og analyser for 0-6 årssporet er i gang og vil blive udfoldet nærmere i en senere afrapportering efter drøftelse af de foreløbige analyser med styregruppen for programmet d. 8. marts 2019.

TIDLIG INDSATS 0-2 ÅR

GEVINSTMÅL: Forældre til børn i sårbare og udsatte positioner skaber bedre udviklingsbetingelser i form af trivsel og læring for deres børn, og flere børn fra familier i sårbare og udsatte positioner har udviklingsmæssige forudsætninger for at trives og deltage i børne- og læringsfællesskaber i daginstitutioner på lige fod med jævnaldrende børn.

Opsøgende forældresamarbejde

Succeskriterie: Andelen af børn i udsatte familier uden for dagtilbud i 2-årsalderen reduceres med 75 %.

En indsats i Tidlig Indsats Programmet har været at udvikle og systematisere en model for opsøgende forældresamarbejde, som kunne udbredes over byen. Indsatsen blev, at opsøgende medarbejdere tager kontakt til, og efter aftale på hjemmebesøg hos, familier i målgruppen. Indsatsens formål er at støtte forældre i sårbare og udsatte positioner i at skabe bedre udviklingsbetingelser for deres børn samt sikre bedre sprogstimulering af tosprogede småbørn. Dette sker bl.a. ved besøg og uddeling af materialer til børnene (bøger, spil, motorikkort mv.) som forældrene guides i at kunne bruge til leg og samvær med barnet. Og ved at motivere disse familier til en tage imod en plads i dagtilbud. Indsatsen er primært udført af sundhedsplejersker, i nogle områder i samarbejde med støttepædagoger. Dertil har sundhedsplejen et generelt fokus på at tale opskrivning til dagtilbud med alle familier, når de besøger familierne i første leveår.

Dette afsnit belyser, hvad der er sket i den opsøgende indsats i perioden fra september 2017 og frem til medio februar 2019, herunder med særligt fokus på, hvor mange af børnene der er kommet i dagtilbud. Herudover er der et særskilt fokus på børn i udsatte boligområder, da dette har fået særlig relevans for forvaltningen i regi af den nye politiske dagsorden og lovgivning om obligatorisk læringstilbud.

Datagrundlag

Data på opsøgende forældresamarbejde er trukket fra Novax, sundhedsplejens journalsystem, og koblet på en komplet liste over 0-6-årige børn i kommunen med status på om de er indmeldt i en daginstitution eller ej. Data fra Novax er fra et enkelt område suppleret med registreringer i eDoc på besøg der ikke er udført af sundhedsplejen. I januar 2019 blev registreringen af opsøgende forældresamarbejde i Novax suppleret med en årsag, der kan kvalificere typen af indsats. Alle data registreret før dette har så vidt muligt fået tilføjet denne årsag. Alle data er opgjort medio februar 2019. Når det opgøres i analyserne hvor mange af de børn, der har været omfattet af indsatsen, der er startet i dagtilbud, kan det ikke påvises, om børnene ville være startet i dagtilbud uanset. Men data og analyser giver en status på implementering og peger på behov for indsatsen fremadrettet herunder i regi af ny lovgivning om obligatorisk læringstilbud.

Resultater

Ca. 40 pct. af de besøgte børn er blevet indmeldt i dagtilbud

I alt 345 børn har modtaget hjemmebesøg i den opsøgende indsats i perioden september 2017 til medio februar 2019. Heraf er 33 fraflyttet kommunen. Blandt de resterende 312 børn er der medio februar 2019 121 børn (39 %), der er startet i institution.

Figuren nedenfor viser andelen af besøgte børn, der er startet i daginstitution på tværs af byen. Her er dog ikke taget højde for barnets alder (nogle besøgte børn kan fx være under 1 år), og hvor længe siden familien er besøgt. Der kan derfor være børn blandt dem, der ikke er indmeldt, der afventer en institutionsplads.

Tabel 1. Andelen af besøgte børn, bosat i København, der er indmeldt i dagtilbud medio februar 2019.

	Børn med hjemmebesøg indmeldt i institution	Børn med hjemmebesøg der ikke er indmeldt i institution	Antal børn med hjemmebesøg
Amager	28%	72%	67
Brønshøj/Vanløse	41%	59%	96
Indre by/Østerbro	40%	60%	10
Nørrebro/Bispebjerg	44%	56%	98
Vesterbro-Valby-Kgs. Enghave	39%	61%	41
Samlet for København	39%	61%	312

Ser man nærmere på barnets *nuværende* alder, mere specifikt de 1, 2 og 3-årige børn, er der 252 børn, der har fået hjemmebesøg. (Her opgøres på hele denne aldersgruppe, da vi kigger på indsatsen tilbage til efteråret 2017, hvor de har været i målgruppen). I tabellen nedenfor ses det, at andelen af besøgte børn i alderen 1-3 år der er kommet i dagtilbud er 41 pct. Som det også fremgår stiger andelen fra 34 pct. blandt de 1-årige til 79 pct. blandt de 3-årige.

Tabel 2. Andelen af besøgte børn der er indmeldt i dagtilbud pr. medio februar 2019, fordelt på alder. 1-3-årige bosat i København.

Alder medio februar 2019	Børn med hjemmebesøg indmeldt i institution	Børn med hjemmebesøg der ikke er indmeldt i institution	Børn i alt
1 år	34%	66%	130
2 år	38%	63%	88
3 år	79%	21%	34
Alle 1-3-årige	41%	59%	252

Opsøgende indsats i udsatte boligområder

Der er defineret syv udsatte boligområder i Københavns Kommune ud fra regeringens kriterier for denne definition, som anvendes som led i regeringens strategi mod parallelsamfund. I dette afsnit fokuserer vi på det opsøgende arbejde specifikt for de børn, der bor i de udsatte boligområder. Indsatsen har ikke fra start af været særligt målrettet denne målgruppe, men bliver det i høj grad fremadrettet jf. den politiske beslutning om obligatoriske læringstilbud.

I forrige statusrapport (november 2018) blev det opgjort, hvor mange **1+2-årige** børn, der var uden for dagtilbud i udsatte områder. Der ses ikke siden sidste opgørelse nogen umiddelbar ændring i disse tal. Dog er listen over hvilke områder, der defineres som udsatte, blevet ændret siden sidste rapport, hvorfor tallene ser anderledes ud nu. Som det fremgår af figuren nedenfor, er der per 15. februar 2019 134 1+2-årige børn uden for dagtilbud i de boligområder, der nu er defineret som udsatte. Sammenholder vi dette med indsatsens succeskriterie om, at andelen af børn i udsatte familier uden for dagtilbud i 2-årsalderen reduceres med 75 pct., er dette en god indikation på, hvordan udviklingen er for de udsatte familier. Her ser det p.t. dog ikke nogen reduktion i antallet af børn uden for dagtilbud, når vi ser på de områder, der i 2019 kategoriseres som udsatte.

Udsat boligområde	2017 – 5. september 1+2-årige	2018 – 5. september 1+2-årige	2019 – 15. februar 1+2-årige
Sjælør Boulevard	8	<5	<i>Ikke længere udsat boligområde</i>
Gadelandet/Husumgård	10	10	11
Tingbjerg/Utterslevhuse	62	73	74
Bispeparken	13	14	9
Stærevej mv	<5	6	<i>Ikke længere udsat boligområde</i>
Degnegården mv	8	6	<i>Ikke længere udsat boligområde</i>
Hørgården	6	8	10
Lundtoftegade	8	5	9
Aldersrogade	11	11	10
Mjølnerparken	16	12	11
I alt	148	149	134

En lavere andel besøgte børn i de udsatte boligområder er startet i dagtilbud

Nu ser vi nærmere på de børn i de udsatte boligområder, der har fået besøg i den opsøgende indsats, og som er startet i dagtilbud. Selvom indsatsen fokuserer på de 1- og 2-årige, ses der igen her på de 1-3-årige, så vi også følger de børn, der i en yngre alder har været omfattet af indsatsen.

Af de 252 1-3-årige børn der har fået hjemmebesøg, er 21 pct. (53 børn) bosat i et udsat boligområde. Tabellen nedenfor viser andelen af de besøgte børn, som er kommet i dagtilbud i hhv. udsatte boligområder og resten af byen, fordelt på barnets nuværende alder. Tabellen viser, at en lavere andel af de besøgte børn i de udsatte boligområder er kommet i dagtilbud sammenlignet med resten af byen (36 pct. i forhold til 43 pct.).

Tabel 3. Andelen af børn der har modtaget hjemmebesøg som er indmeldt i dagtilbud medio februar 2019 i hhv. udsatte boligområder og resten af København. 1-3-årige børn.

	Besøgte børn indmeldt i dagtilbud	Besøgte børn ikke indmeldt	Antal besøgte børn
Udsat boligområde	36%	64%	53
1 år	30%	70%	27
2 år	31%	69%	16
3 år	60%	40%	10
Resten af København	43%	57%	199
1 år	35%	65%	103
2 år	39%	61%	72
3 år	88%	13%	24
I alt København	41%	59%	252

En stor andel børn uden for dagtilbud i udsatte boligområder har ikke en indsats registreret

I det følgende ser vi nærmere på børn bosat i udsatte boligområder, som ikke er indmeldt i dagtilbud. Medio februar 2019 er der i alt 160 børn i alderen 1-3 år bosat i udsatte boligområder i København, som ikke er indmeldt i daginstitution¹. Blandt disse 160 børn, har 34 børn modtaget et eller flere hjemmebesøg. Dertil er yderligere 10 børn registreret i opsøgende forældresamarbejde, men uden at have modtaget hjemmebesøg. Der er således registreret en indsats (inkl. hjemmebesøg) på 28 pct. af de 1-3-årige uden for dagtilbud i udsatte boligområder. Dette betyder, at der er 116 uindmeldte 1-3-årige børn i byens udsatte boligområder, der ikke har været omfattet af denne indsats.

Der kan være meget forskellige grunde til, at der ikke er registreret en indsats på disse 116 børn. Fx kan alderen spille ind. Det fremgår fx af data, at ca. en tredjedel af de 1-årige, der ikke har fået besøg i udsatte boligområder, kun er mellem 1 år-1 år og 4 måneder. En anden forklaring kan være registreringspraksis - at der evt. ikke opstartes eller registreres en opsøgende indsats, hvis der fx foreligger viden fra andre besøg om, at familien er i udlandet. Det kan også skyldes, at nogle af børnene står på venteliste til en institutionsplads, og derfor ikke er blevet besøgt. Dette bør dog ikke stå i vejen for, at familierne omfattes af den opsøgende indsats, da opskrivning på venteliste ikke er en garanti for, at børnene også indmeldes. (Formelt står 59 af de 116 børn på venteliste til institutionsplads per primo marts, men for mange er behovsdatoen overskredet for længe siden, uden børnene er blevet indmeldt²). Sidst kan vi se, at 37 af de 116 børn ikke er set af sundhedsplejen i perioden sep. 2017 og frem.

Samlet peger dette på et behov for fremadrettet at have særligt fokus på de udsatte boligområder, da disse vil være omfattet af obligatorisk læringstilbud fra 1-årsalderen.

¹ Heraf er 93 1 år, 41 er 2 år og 16 er 3 år

² For ca. halvdelen (16 ud af 30) af de toårige, der står på venteliste er der opgivet en behovsdato, som har været overskredet i lang tid.

Fordelingen af børn hvor der er registreret en indsats i de udsatte boligområder ses i tabellen nedenfor fordelt på barnets nuværende alder. Det fremgår også af figuren, at nogle boligområder har forholdsvis mange børn uden for dagtilbud, uden at der er registreret en indsats for nogle eller kun for en mindre andel. Fx er der 10 1-årige børn uden for dagtilbud i boligområdet Gadelandet/Husumgård, uden nogle er registreret med en indsats. Ser vi omvendt på de 2-årige, er der flere eksempler på boligområder, hvor en høj andel børn er besøgt, og kun få er uden for dagtilbud.

	Antal børn uden for dagtilbud	Andel børn registreret med opsøgende indsats	Andel børn med hjemmebesøg under opsøgende forældresamarbejde
1 år	93	25 %	20 %
Aldersrogade	8	25 %	13 %
Bispeparken	7	29 %	29 %
Gadelandet/Husumgård	10	0 %	0 %
Hørgården	5	60 %	20 %
Lundtoftegade	5	0 %	0 %
Mjølnerparken	6	50 %	50 %
Tingbjerg/Utterslevhuse	52	25 %	23 %
2 år	41	41 %	27 %
Aldersrogade	<5	0 %	0 %
Bispeparken	<5	50 %	50 %
Gadelandet/Husumgård	<5	100 %	100 %
Hørgården	5	80 %	20 %
Lundtoftegade	<5	50 %	50 %
Mjølnerparken	5	60 %	60 %
Tingbjerg/Utterslevhuse	22	27 %	14 %
3 år	26	15 %	15 %
Aldersrogade	6	0 %	0 %
Hørgården	<5	0 %	0 %
Lundtoftegade	<5	0 %	0 %
Mjølnerparken	<5	0 %	0 %
Tingbjerg/Utterslevhuse	14	29 %	29 %
<i>Udsatte byområder 1- 3 år i alt</i>	160	28 %	21 %

Barrierer i den opsøgende indsats

Fagligt Center har udarbejdet en kort kvalitativ undersøgelse af det opsøgende forældresamarbejde, der belyser hvilke barrierer og fremmede forhold de opsøgende medarbejdere ser der er for at forældrene indmelder deres børn i dagtilbud for bl.a. at blive klogere på, hvor vi kan styrke indsatsen forud for ny lov om obligatoriske læringstilbud for børn i udsatte boligområder. Undersøgelsen er baseret på interview med opsøgende medarbejdere i to udsatte boligområder i NB og BV. Undersøgelsen forventes helt færdig i medio

marts, men omfatter på nuværende tidspunkt følgende analysepointer, der kan have relevans ind i det videre arbejde med den opsøgende indsats.

I undersøgelsen fremhæves nogle meget forskelligartede barrierer. Disse omfatter *bl.a.*:

Fremtrædende barrierer

Kulturelle barrierer: Forældrene oplever fx at det er for tidligt at give slip på barnet, og at de små børn får dækket det sociale behov i "storfamilien". Andre eksempler er at forældrene ikke kender til institutionslivet (de andre søskende går heller ikke i institution). Hertil bryder nogle forældre sig ikke om de praktiske forhold, der følger med at barnet er i dagtilbud, herunder at de kan blive syge, de opleves/forventes ikke at være under tilstrækkelig opsyn, de bliver beskidte (og ikke præsentable) når de er ude i alt slags vejr.

Opfattelse af barnets læring: Forældrene oplever fx, at modersmålet er vigtigere end dansk, som de alligevel lærer i skolen

Logistik: Det kan være en barriere for indskrivning at forældrene oplever, at der er for stor afstand til institutionen.

Økonomi: Forældrene kender ikke til muligheder for fx tilskud/friplads eller ser ikke grund til at betale for en institutionsplads, når moderen alligevel går hjemme.

Struktur: Hvis opskrivningsperioden er for kort, fx ift. forældre der ikke selv kan læse/åbne e-boks. Eller hvis pladsanvisningen ikke kan sige hvilken institution, barnet vil blive tilbudt. (De tager fx på besøg i én institution og så tilbydes så en anden). Sidst peges der også på, at det kan være svært at være motiveret til at få forældre til at indskrive deres barn i en institution med et dårligt ry.

Samarbejdet i hjemmet: Der er ikke altid, at det er det opsøgende forældresamarbejde, der er den vigtigste problematik i familien. Det kan være "toppen af isbjerget".

Det virker, når...

I undersøgelsen sammenfattes de forhold og tiltag, der opsøgende medarbejdere peger på som særligt fremmende for, at den opsøgende indsats medfører, at familierne melder deres børn i dagtilbud. Disse omfatter, at:

- der er tid til at opbygge en god relation og dialog
- man med en tværfaglig tilgang ser familien som en helhed, hvor indskrivning kun er én ud af mange faktorer, der er på spil
- der er tværfagligt samarbejde som muliggør brobygning mellem hjem og institution (fx at de opsøgende medarbejdere deltager i start- og/eller opfølgingsmøder)
- der er fleksibilitet til at skræddersy forløb ift. familiens behov
- man interesserer sig for deres måde at være forældre og anerkender, at det ikke er forkert??
- man italesætter, at det ikke er fordi, der er noget galt med barnet, at det skal i institution
- man finder og taler om drømme og håb, for "vi vil alle det bedste for vores børn"
- der gives konkret praktisk hjælp (til fx adgang til e-boks, opskrivning, ansøgning om friplads, boligsøgning)
- de opsøgende medarbejdere har et tæt samarbejde med pladsanvisningen, så de ved, hvilken institution der bliver tilbudt
- institutionens personale har en forståelse for kulturforskellene og anerkender forældrenes utryghed og angst
- forældrene besøger institutionen og ser "hvordan det foregår"
- man ikke presser for meget på, for så bliver det for overvældende
- forældrene tager til sig, at der er fordele ved at skrive (også større søskende ind)
- moderen er motiveret til selv at "komme videre" og derfor oplever det som en aflastning, at barnet er i institution

En God Familiestart

Succeskriterie: Forældre i En God Familiestart rykker sig positivt i forhold til oplevede forældrekompetencer

Succeskriterie: Der gennemføres ca. 450 forløb årligt

En God Familiestart er implementeret som en tværfaglig, forebyggende indsats i hjemmet hos familier i sårbare og udsatte positioner med børn i alderen 0-2 år. Formålet med indsatsen er at styrke forældrekompetencerne hos familierne og derved skabe bedre udviklingsbetingelser for deres børn, og forebygge at børnene udvikler mere omfattende vanskeligheder og behov for mere indgribende støtte senere hen. Konkret består indsatsen af forløb, hvor forældrene med afsæt i én af to udvalgte metoder, systematisk kommer igennem en række fast definerede temaer omkring varetagelsen af forældrerollen, samspillet med barnet, struktureret hverdag mv. Forløbene varetages af medarbejdere fra tværfaglige teams på tværs af BUF og SOF. Indsatsen er implementeret i tre af byens områder: Brønshøj-Vanløse (BV), Nørrebro-Bispebjerg (NB) og Vesterbro-Valby-Kgs. Enghave (VVK).

Datagrundlag og metode

Analyserne på En God Familiestart er baseret på både kvantitative og kvalitative data.

De kvantitative data omfatter både nøgletal for indsatsen (antal henvisninger, gennemførte forløb, henvisningsårsager mv.) samt evalueringsdata i form af spørgeskemabesvarelser. Disse data er alle registreret i et tillægsmodul til sundhedsplejens journalsystem Novax. Modulet blev taget i brug i april 2018, og forløb startet før dette er efterregistreret i det omfang, det har været muligt. Indsatsen registreres på forældrene, alt efter hvem der er til stede ved besøgene. Der kan være en eller flere børn i en familie, der berøres af indsatsen. For at kunne opgøre indsatsen pr. forløb i en familie, har det været nødvendigt at koble forældre via deres yngste barn, og derefter fjerne dubletter for samme dato, således at et hjemmebesøg der er registreret på både mor og far kun tæller én gang. Dertil er der fjernet dubletter i de tilfælde hvor der er registreret hjemmebesøg eller motivationssamtale samme dag som samarbejdsaftale eller afsluttende besøg, så der kun tælles ét besøg pr dato.

Evalueringsdata i form af spørgeskemabesvarelser består af besvarelser, som udfyldes af både forældre og familievejledere ved forløbenes afslutning. Spørgeskemaerne om evaluering fra hhv. forældre og fagperson er først blevet tilføjet til Novax i august 2018, og der er derfor færre besvarelser end antal familier med registrerede besøg. Forældrebesvarelserne er desuden opgjort pr forælder, og således ikke for hele familier. Dette skyldes, at forældrene kan have forskellige problemstillinger eller opfattelser af forløbet.

I analyserne af de kvantitative evalueringsdata bør der tages forbehold for evt. bias. Fx gælder det, at spørgsmålene overvejende er besvaret af forældre, der har afsluttet et forløb *som planlagt*, og omfatter kun få besvarelser fra familier, hvor forløbet er afbrudt før tid³.

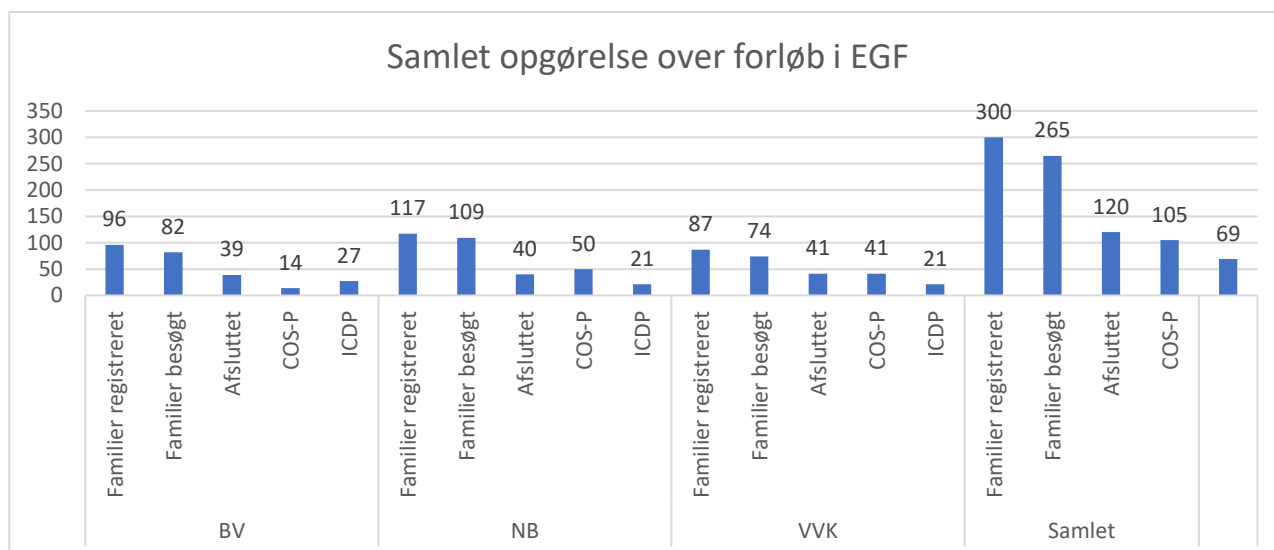
De kvalitative data, der indgår i dette afsnit, baserer sig på en særskilt, kvalitativ analyse – "*En God Familiestart. Evaluering af forløbene i et forældreperspektiv*". Denne belyser, hvordan de deltagende forældre oplever, at forløbene styrker deres forældrekompetencer. Den kvalitative evaluering er baseret på 10 interview med deltagere, der har gennemført et forløb i En God Familiestart.

---

³ Ud af besvarelser fordelt på 40 forløb er 29 registreret som afsluttet som planlagt, 7 har ikke registreret afslutningsårsag, 3 afbrudt af familie og 1 afsluttet af vejleder.

Nøgletal for indsatsen

Siden indsatsens implementering er der i alt registreret 300 familier i indsatsen, hvoraf 265 har fået besøg, og 120 er afsluttet. Når familierne er registreret, men der ikke er registreret *besøg*, kan det skyldes at forældrene fx har takket nej før start. Familier med registrerede besøg, der ikke er afsluttet, kan både dække over igangværende forløb eller nogle der er sprunget fra. Af de 120 afsluttede forløb er 53 pct. afsluttet som planlagt, 30 pct. er afbrudt af familien og 13 pct. er afbrudt af fagperson. De 265 familier der har modtaget besøg, har modtaget mellem 1 og 22 besøg, hvor størstedelen har modtaget 1-10 besøg. Nedenfor ses en samlet opgørelse over familier registreret i EGF.

Målopfyldeelse

Evalueringen viser, at En God Familiestart er et relevant og nyttigt tilbud for mange familier, og at tilbuddet imødekommer indsatsens målsætning om at styrke forældrekompetencerne hos de deltagende forældre og derved skabe bedre udviklingsbetingelser for børn i sårbare og udsatte positioner. Dette viser sig både i de kvantitative og de kvalitative data, hvilket præsenteres nærmere i dette afsnit.

De fleste deltagende forældre rykker sig positivt i forhold til oplevede forældrekompetencer

Der er forældreevaluering fra 49 forældre af de i alt 265 besøgte familier. Her viser besvarelserne, at næsten alle de deltagende forældre, der har evalueret deres forløb, vurderer at de har udviklet sig positivt i forhold til forældrekompetencer, og forældrene er generelt meget positive i deres evaluering af forløbet. Oplevelsen af udvikling i forældrekompetencer viser sig på forskellige spørgsmål, der præsenteres nedenfor.

Udvikling samlet set

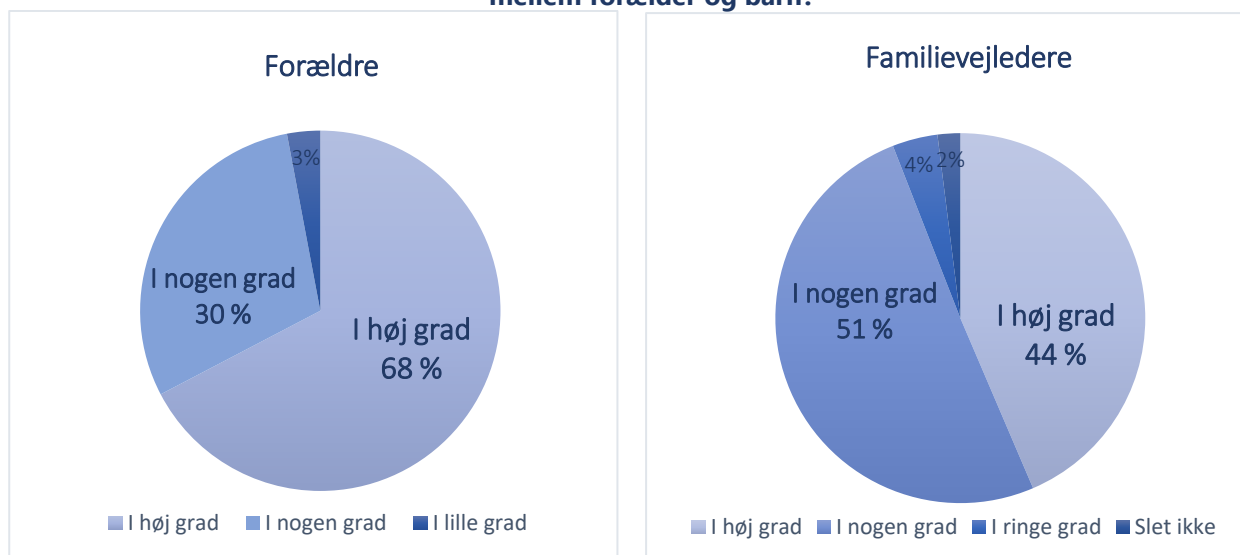
På spørgsmålet om, hvordan forældrene **samlet set** føler, at forløbet har udviklet dem i rollen som forældre, svarer 57 pct. i høj grad og 38 pct. i nogen grad. Det er kendetegnende ved alle spørgsmålene, at kun ganske få procent svarer "i ringe grad" eller "slet ikke" til spørgsmålene om deres forældrekompetencer efter forløbets afslutning.

I hvilken grad føler I samlet set , at I har udviklet jer i rollen som forældre ved at deltage i forløbet?	
	Andel
I høj grad	57%
I nogen grad	38%
Slet ikke	2%
Ved ikke	2%
I alt	100 %

Udvikling i relationen mellem forældre og barn

Ser man nærmere på udbyttet, føler 68 pct. af forældrene, at forløbene i høj grad har bidraget til at styrke relationen mellem dem og barnet⁴. Familievejlederne har også vurderet dette spørgsmål siden august 2018. Data viser, at familievejlederne vurderer en anelse mere kritisk end forældrene selv⁵, men det fremgår samtidig på tværs af forældre og familievejledere, at størstedelen af forældrene får en styrket relation til barnet i 'nogen' eller 'høj' grad ved at deltage i forløbene.

I hvilken grad opleves/vurderes det, at forløbet har bidraget til at styrke relationen mellem forældre og barn?

Udvikling i specifikke forældrekompetencer

Også de mere specifikke evalueringsspørgsmål til forældrene viser, at forældrene generelt oplever et højt udbytte. Figurene/tabellerne nedenfor viser, at **72 pct.** føler, at de efter forløbets afslutning i høj grad er i stand til at aflæse barnets følelsesmæssige behov, og 61 pct. at de i høj grad oplever at have fået ny viden om barnets udvikling⁶.

⁴ Spørgsmålet er besvaret af i alt 49 forældre, hvoraf 9 har afkrydset "vurderes ikke, ikke primært fokus i forløbet". Andelen er udregnet for de resterende 40 besvarelser.

⁵ Forældrebesvarelserne omfatter 47 forældre. Familievejlederbesvarelserne omfatter 55 vurderinger.

⁶ Spørgsmålet er besvaret af i alt 49 familier, hvoraf 3 har afkrydset "vurderes ikke, ikke primært fokus i forløbet". Andelen er udregnet for de resterende 46 besvarelser.

I hvilken grad føler I jer ved forløbets afslutning i stand til at aflæse barnets følelsesmæssige behov?	
	Andel
I høj grad	72 %
I nogen grad	28 %

I hvilken grad oplever I at have fået ny viden om børns udvikling ved at deltage i forløbet?	
	Andel
I høj grad	61%
I nogen grad	29%
I ringe grad, Slet ikke, Ved ikke	10%

Der er desuden ikke nogen umiddelbar forskel mellem om ICDP eller COS-P er benyttet som metode i forhold til forældres vurdering af samlet at have rykket sig⁷.

Forløbene styrker forældrenes kompetencer som tilsigtet

Den kvalitative evaluering understøtter de kvantitative data, der viser, at forældrene – når de er motiverede og gennemfører forløbet – får et højt udbytte, der på forskellig vis skaber positive forandringer ift. barnets trivsels- og udviklingsbetingelser i det tidlige opvækstmiljø. Fælles for mange af de interviewede familier er, at de har:

- opnået indsigt i og refleksion over egen adfærd i forælderrollen
- fået større forståelse for barnets adfærd og behov
- er blevet mere rolige og tydelige pga. en øget ro og selvsikkerhed i forælderrollen
- har fået viden til at håndtere konkrete problemstillinger

Dette har videre resulteret i en grundlæggende forandring, hvor forældrene har fået en mere anerkendende tilgang til deres børns adfærd og behov eller på anden vis har fået hjælp til at skabe mere gunstige betingelser omkring barnet. Samlet er det oplevelsen på tværs af flere familier, at de har fået et bedre samvær i familien. I flere familier har samværet før forløbet været kendetegnet af et højt konfliktniveau, raserianfald hos børnene og en oplevelse af magtesløshed og manglende glæde og overskud i forældreskabet. Forældrenes styrkede forældrekompetencer bevirker i flere tilfælde, at konflikter og skænderier i mindre grad eskaleres, og at forældrene generelt får mere glæde og overskud i deres forældreskab.

Forældrenes udbytte udfoldes nærmere i den kvalitative evaluering⁸, hvor det også beskrives, hvad der opleves som særligt virkningsfuldt for et godt udbytte fra forældrenes perspektiv.

⁷ Kun data for 33 familier i denne beregning.

⁸ En God Familiestart. Evaluering af forløbene i et forældreperspektiv.

”

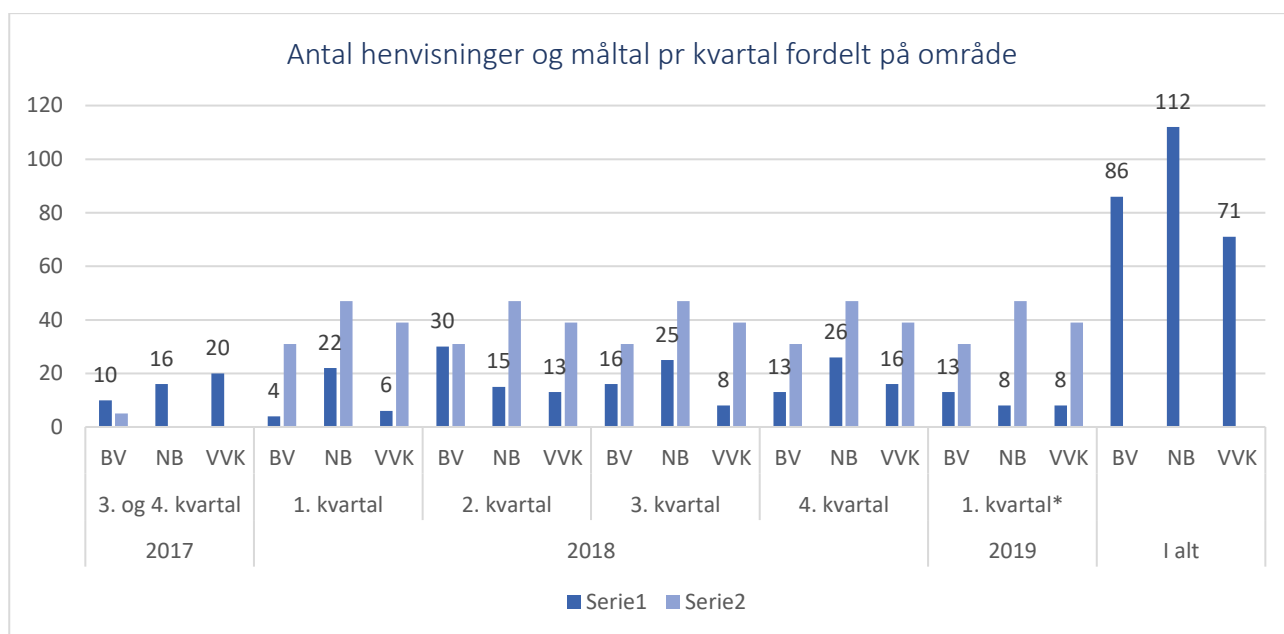
Vi fandt ud af efter nogle gange, at det ikke var min søn, der var problemet, men at det var mig, der var problemet. Børn opfører sig faktisk ikke forkert. Jeg har gået længe og tænkt, at min søn bare har skabt sig. Og jeg har jo handlet derefter og skældt ham ud, fordi jeg har troet, han har opført sig dårligt. Jeg troede jo virkelig, at der var noget i vejen med ham. (Alenemor, 36)

Hvilke opmærksomhedspunkter træder frem ved indsatsen?

Måltal og henvisninger

I forbindelse med implementeringen af indsatsen, blev det vurderet, at der årligt kunne gennemføres 450 forløb i En God Familiestart. Evalueringen peger imidlertid på, at der er enten er behov for at nedjustere måltallene og/eller at styrke kendskabet til indsatsen, så der laves flere henvisninger til forløbet. Dette baseres på, at der siden indsatsens opstart er henvist færre familier til indsatsen end de 450 årligt, hvilket illustreres i figuren nedenfor. (Her vises dog kun de 269 af de 300 registrerede familier, hvor det også er registreret, hvem der har henvist familien - den mørkeblå kolonne til venstre angiver henvisninger, og den lyseblå angiver måltal).

At der henvises og gennemføres færre forløb kan fx skyldes, at det ikke er lykkedes at rekruttere så mange familier, som ventet. Af ovenstående henvisninger er størstedelen sket fra en sundhedsplejerske i BUF (84 %). I BV og VVK er omkring 13 % dog henvist fra SOF, mens BV også har lidt under 10 % henvisninger fra pædagogisk personale i BUF. En anden mulig forklaring kan være, at man ved opstart af indsatsen har overestimeret, hvad der er realistisk at nå, og det derfor ikke er muligt at nå 450 forløb pr. år fordi rekruttering og gennemførelse og opsamling i den enkelte familie, tager mere tid end forventet.

Henvisningspraksis kan understøttes ved at udvide målgruppe til hele vuggestuealderen

Flere teamansvarlige peger på, at man med fordel kan udvide målgruppen til at omfatte børn i hele vuggestuealderen. Dels fordi forløbene opleves at være relevante for børn mellem 2 og 3 år (via erfaringer fra ældre søskende) samt at det forventes at ville kunne understøtte henvisningspraksis fra vuggestuer, hvis personalet ikke skal forholde sig til barnets alder, men blot vurderer behov/relevans af tilbuddet for barnets familie.

Udbyttet matcher indsatsen formål mere i nogle familier end i andre

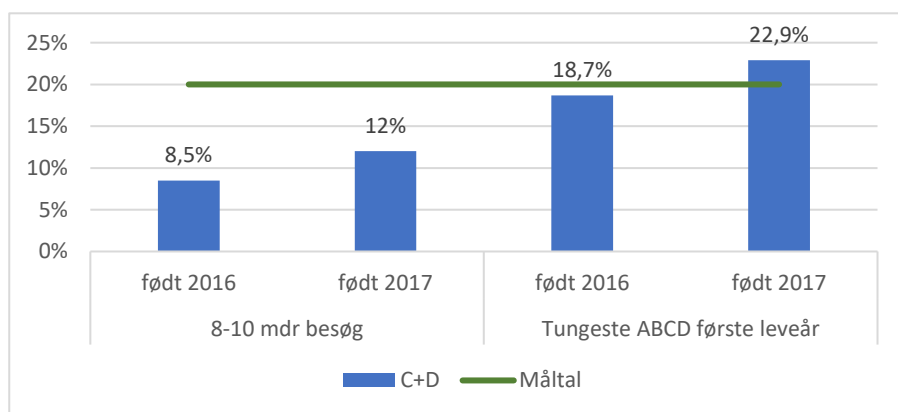
Den kvalitative evaluering "En God Familiestart – Evaluering af forløbene ud fra et forældreperspektiv" viser, at der i indsatsens opstart har deltaget familier, hvor forløbet har været en ekstra støtte, som familierne har været glade for og oplever har haft positiv betydning, men hvor det ikke ser ud til at have haft signifikant betydning for barnet, hvis støtten ikke havde været der. Dette skal ses i lyset af, at familiens samlede beskyttelsesfaktorer⁹ er tydelige, og familien fx direkte udtrykker, at de havde opsøgt den ekstra støtte andetsteds. Det fremgår af informationsmaterialet om indsatsen, at projektledelsen allerede er opmærksomme på at understøtte, at forløbene så vidt muligt tilbydes den tiltænkte målgruppe. Fx skrives det frem til professionelle, mulige henvisere, at det er det samlede faglige skøn, der skal vægtes højt og ind i et tidlig indsats-formål. Alligevel peger analysen på et behov for forsat at følge op på og drøfte ude i teamene, hvorvidt forløbene i tilstrækkelig grad tilbydes og gennemføres hos den tiltænkte målgruppe, fx ved et styrket fokus på beskyttelsesfaktorerne i helhedsvurderingen i visitationsprocessen.

Tidlig opsporing i sundhedsplejens ABCD-vurderinger

Succeskriterie: Sundhedsplejen opsporer på byniveau de 20 procent mest sårbare og udsatte familier som værende C eller D

Som del af Tidlig Indsats har der været fokus på at kvalificere den tidlige opsporing i sundhedsplejen, hvilket er sket ved en genimplementering af sundhedsplejens ABCD-vurderinger. ABCD-vurderingen er en faglig vurdering, som sundhedsplejersken foretager i hjemmebesøg i første leveår. Vurderingen fortæller noget om barnets og familiens trivsel, hvor børn der vurderes i C og D angiver sårbare og udsatte børn med behov for en særlig indsats. I tilknytning indsatsen har man udarbejdet et succeskriterie om, at sundhedsplejen på byniveau opsporer de forventede 20 pct. mest sårbare og udsatte familier som værende C eller D.

Evalueringen viser, at der er en tydelig stigning i andelen af børn, der vurderes som værende i udsatte og sårbare positioner og herved positiv fremgang i den tidlige og systematiske opsporing. I figuren nedenfor er ABCD-vurderingen opgjort hhv. ved 8-10 mdr. besøget og som en samlet opgørelse over, hvor stor andel der har været vurderet C eller D på et tidspunkt i første leveår. Figuren viser en tydelig stigning i andelen af børn der vurderes i C og D ved begge opgørelsesmetoder fra børn født i 2016 (dvs. registreret i 2016/17) til børn født i 2017 (dvs. registreret i 2017/18). Sundhedsplejen har gennem Tidlig Indsats-programmet haft fokus på *hvornår* børn vurderes C og D, og der vil fremadrettet fortsat være en opmærksomhed og opfølgning for at sikre fokus og ensartethed bydækkende.

⁹ Beskyttelsesfaktorer henviser her til faktorer eller forhold hos barnet eller i relation til barnets miljø, der på trods af udsatte opvækstbetingelser alligevel antages at virke beskyttende over for barnets livsudvikling. Beskyttelsesfaktorer kan fx knytte an til tillid til egen formåen, evne til at overskue situationer og træffe fremadrettede valg samt støtte i netværk. (Se fx "Til professionelle: Information om BUF/ SOF-tilbuddet")

Graviditetsbesøg

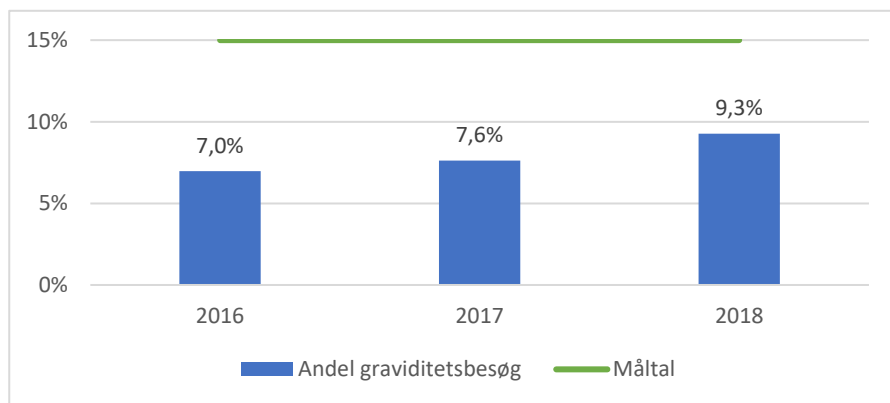
Succeskriterie: Andelen af graviditetsbesøg til kvinder i sårbare og udsatte positioner stiger med 10 procentpoint ift. det nuværende niveau på 5 % (fra 2015)

Som del af Tidlig Indsats 0-2 år har der været fokus på at styrke det tværsektorielle samarbejde mellem hospitaler, jordemødre, praktiserende læger og den kommunale sundhedspleje, så sundhedsplejen får kendskab til udsatte og sårbare familier allerede før fødslen, og derved kan påbegynde indsatsen omkring barn allerede tidligt i graviditetsforløbet.

Til dette formål har der som del af programmet været en indsats omkring et øget samarbejde med Region H i forhold til viden om de gravide og aflæggelse af graviditetsbesøg af sundhedsplejersken. Konkret er der indgået en aftale gennem Sundhedsaftalen med Region Hovedstaden om, at sundhedsplejen skal tilbyde graviditetsbesøg til gravide med særlige behov, dvs. til gravide i sårbarhedskategori 3 og 4. Regionen skal i denne forbindelse sende korrespondancebrev til kommunen vedr. sårbare gravide, da Sundhedsplejens aflæggelse af graviditetsbesøg er betinget af, at fødestederne sender denne information. En forudsætning for at nå målet, har således været, at regionen sender meddelelser på flere sårbare gravide.

Samarbejdet er foregået på regionsniveau, og primo 2019 er der igangsat et pilotprojekt, hvor der i samarbejde med ét fødested (Hvidovre Hospital) er lavet aftale om, at fødestedet sender oplysninger til sundhedsplejen på *alle* gravide med angivelse af sårbarhedsniveau.

I tilknytning til denne indsats, har man haft en ambition om at delen af graviditetsbesøg til kvinder i sårbare og udsatte positioner skal stige med 10 procentpoint ift. niveauet på 5 % fra 2015. Som det ses i figuren nedenfor, er antallet af graviditetsbesøg steget allerede inden pilotprojektet er igangsat, fra 7,6 % i 2017 til 9,3 % i 2018. Dertil ser pilotprojektet allerede nu ud til yderligere at højne antallet af sårbare gravide som regionen sender oplysninger på, men det er endnu for tidligt at sige, om der er tale om en konsekvent stigning.

Tidlig Indsats 0-6 år

Afrapportering på kvalitetsløft hos institutioner 2017-2018

Fagligt Center

Forår 2019

Indhold

Indledning	3
Baggrund.....	3
Formål og fokus.....	3
TIDLIG INDSATS 0-6 ÅR	4
Kvalitetsløft i daginstitutioner (KIDS)	4
Datagrundlag og metode.....	4
Målopfyldelse	4
Der er overordnet positiv udvikling på alle tre parametre	4
Lidt over halvdelen af institutionerne har rykket sig positivt på <i>alle tre</i> parametre	6
Øvrige resultater	7
Vurderingsforskellene mellem interne og eksterne evaluatore er mindsket.....	7
Fysiske omgivelser.....	7
Relationer.....	8
Leg og aktivitet.....	9
Betydelige forskelle i kvalitet og udvikling i kvalitet	11
Central viden og erfaringer med udvikling af kvalitet i Tidlig Indsats	12
Kvaliteten løftes, når blikket for egen praksis skærpes.....	12
Erfaringer fra fire institutioner	13

Indledning

Baggrund

I Københavns Kommune har man med virkning fra 2017 igangsat programmet Tidlig Indsats 0-6 år for at styrke chanceligheden for børn i de mest sårbare og udsatte positioner. Indsatserne i programmet for Tidlig indsats 0-6 år skal bidrage til at vende de negative spiraler, der ofte gør sig gældende i udviklingen for børn i udsatte og sårbare situationer. Indsatserne skal derfor sikre, at børn og familier i sårbare og udsatte positioner meget tidligt får hjælp til at udvikle de nødvendige forudsætninger for at deltage, lære og trives i daginstitutionens børnefællesskaber. Og de skal medvirke til, at børnene i løbet af deres institutionsliv også får de tilstrækkelige sociale, kognitive og motoriske kompetencer til at kunne deltage i skolens børne- og læringsfællesskaber på lige fod med deres jævnaldrende.

Med dette formål består programmet Tidlig Indsats 0-6 år af en række indsatser på hhv. 0-2-årsområdet og 0-6-årsområdet. 0-2-årsområdet har haft fokus på systematisk opsporing og målrettet indsats for børn og familier i udsatte og sårbare positioner. 0-6-årssporet har haft fokus på at sætte strategisk ind for at styrke læringsmiljøet og pædagogikken i ca. 70 daginstitutioner, der er vurderet til at have de fleste mest udsatte børn.

Formål og fokus

Programmet er bygget op omkring nogle begrundede forventninger til, hvordan man gennem en række indsatser med tilknyttede mål og succeskriterier kan understøtte den endelige gevinstrealisering. Som evalueringsplan for programmet, har man udarbejdet en model, hvor der laves opsamlende nedslag på succeskriterier og indikatorer på tværs af programmets indsatser flere gange undervejs i programmet. Indholdet af statusrapporterne vil variere en smule fra gang til gang, afhængigt af hvornår data for succeskriterierne registreres eller en indsats er blevet implementeret. For udvalgte indsatser er der også planlagt supplerende, kvalitative analyser undervejs.

Dette er den tredje statusrapport på udvikling i succeskriterier og indikatorer i programmet Tidlig Indsats 0-6 år. I denne følges der op på målsætningen om at øge kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i de deltagende institutioner. Rapportens resultater indgår og behandles bl.a. i kommunens kvalitetsrapport for dagtilbud 2019, som danner afsæt for videre drøftelser af kvalitet og udvikling på dagtilbudsområdet.

TIDLIG INDSATS 0-6 ÅR

GEVINSTMÅL: Flere børn har tilstrækkelige kognitive, motoriske og sociale forudsætninger til at deltage, lære og trives i skolen uden ekstra indsats.

Kvalitetsløft i daginstitutioner (KIDS)

Succeskriterie: 80 % af TI-institutionerne rykker sig positivt på alle tre parametre i KIDS-vurderingerne.

Datagrundlag og metode

Analyserne baserer sig på data fra de KIDS-vurderinger, der er gennemført i Tidlig Indsats-institutionerne for året 2017 og 2018. Der er lavet vurderinger af kvaliteten i en række institutioner af både *interne* og *eksterne* evaluatore. De interne evaluatore udgøres af pædagogiske medarbejdere og ledere i de enkelte institutioner. De eksterne evaluatore udgøres af pædagogiske konsulenter ansat i områdeforvaltningerne i Børne- og ungdomsforvaltningen samt af videnskabelige medarbejdere, der ikke er ansat i Københavns Kommune men fx på DPU. Alle resultater (undtagen 'forskel mellem intern og ekstern' er baseret på eksterne vurderinger i denne evaluering for at sikre mindst bias og skabe størst sammenlignelighed. Når der opgøres resultater for eksterne vurderinger i denne rapport, omfatter det en sammenlægning af vurderinger for både pædagogiske konsulenter og videnskabelige medarbejdere uden for kommunen. Hertil skal det bemærkes, at de fleste eksterne vurderinger for 2017-resultaterne omfatter vurderinger fra videnskabelige medarbejdere uden for KK, mens størstedelen af de eksterne vurderinger i 2018 er foretaget af pædagogiske konsulenter ansat i KK.

Hver af de tre overordnede kategorier (*Fysiske omgivelser*, *Relationer & Leg og aktivitet*) består af en række udsagn, der kan besvares på en femtrinsskala. I alle tilfælde vil fem udgøre den bedste kvalitet og 1 den dårligste. *Fysiske omgivelser* består af 21 udsagn, *Relationer* af 17 og *Leg og aktiviteter* af 16.

I 2017 er i alt 64 institutioner evalueret af en ekstern, mens det i 2018 gør sig gældende for 63 institutioner. Langt de fleste af institutionerne er vurderet begge år, men for 7 af institutionerne foreligger der kun ekstern vurdering på ét år. Data er trukket fra Dansk Psykologisk Forlag 20.februar 2019.

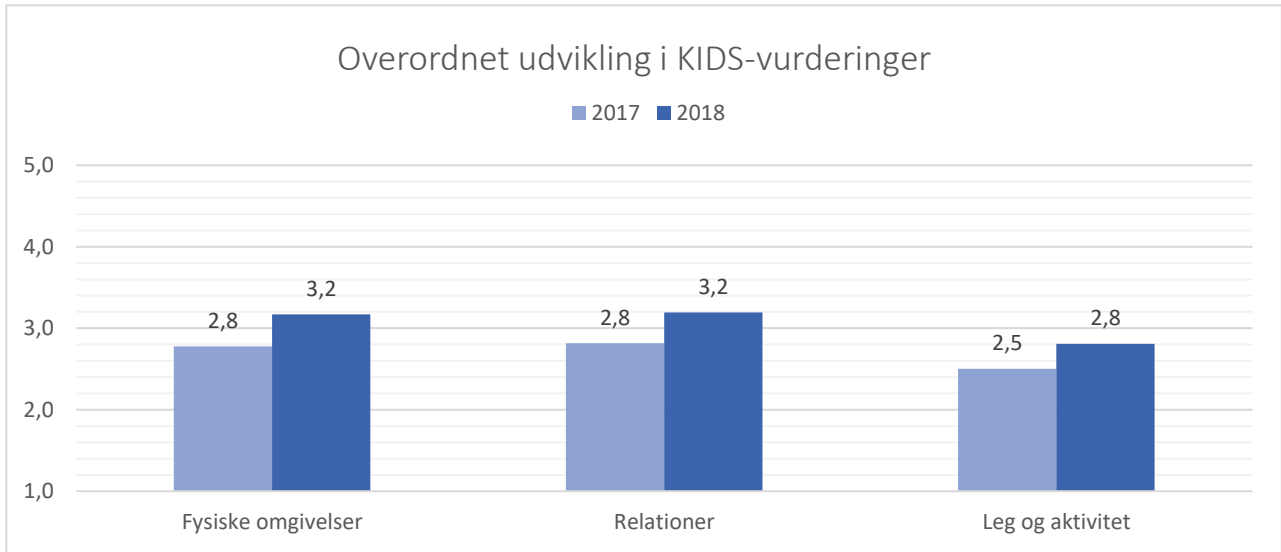
Målopfyldelse

Der er overordnet positiv udvikling på alle tre parametre

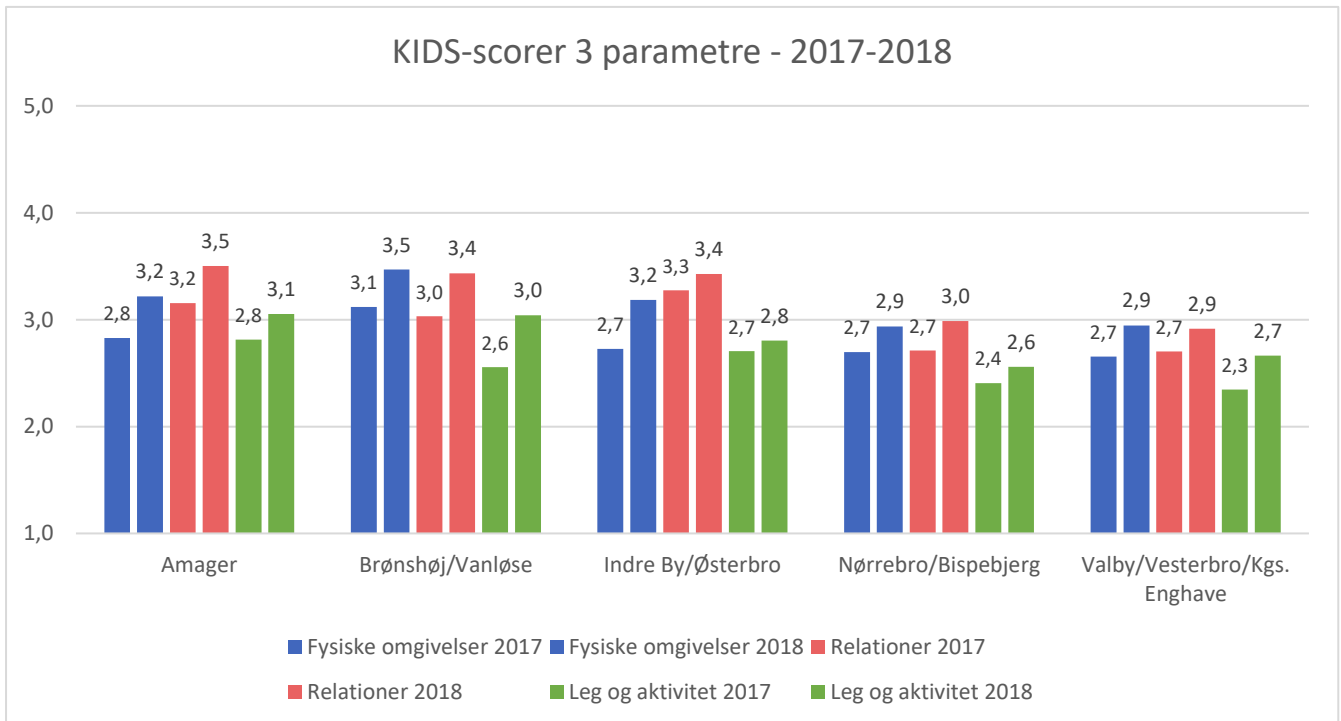
Der er store variationer i, hvordan institutionerne har udviklet sig hver i sig i KIDS-vurderingerne. Men ser man på vurderingerne bydækkende, er der overordnet positiv udvikling på alle tre parametre. Dette illustreres i figuren nedenfor, der viser gennemsnittet af de eksterne vurderinger af kvaliteten på tværs af Tidlig Indsats-institutionerne i hhv. 2017 og 2018¹.

---

¹ Tallene viser den gennemsnitlige score for de institutioner, der er vurderet det pågældende år. Nogle institutioners score er baseret på en enkelt vurdering, mens andre har fået flere fordelt over det pågældende år og/eller forskellige matrikler.

Ser man nærmere på udviklingen på tværs af byen, kan man se, at fremgangen har fundet sted i alle områder dog med forskellig vægt på de forskellige parametre. Figuren nedenfor viser den samlede udvikling fra 2017-2018 på de på de tre parametre og i hvert område (2017-søjle til venstre).

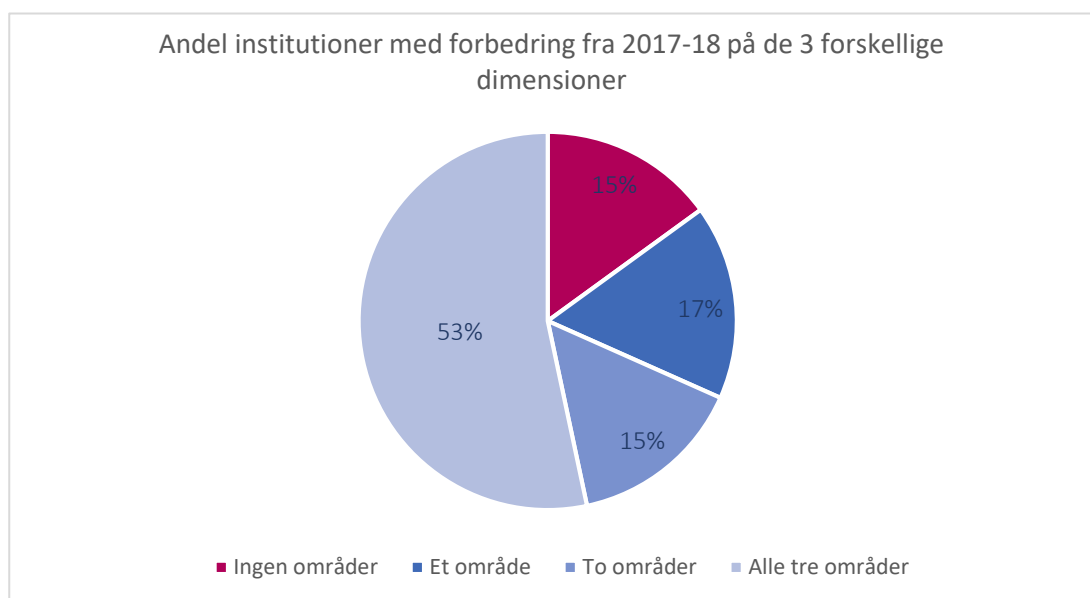

Lidt over halvdelen af institutionerne har rykket sig positivt på alle tre parametre

Det fremgår som et succeskriterie i Tidlig Indsats 0-6 år, at 80 pct. af institutionerne rykker sig positivt i KIDS-vurderingen på alle tre parametre. Evalueringen viser, at der er sket positiv fremgang på alle tre parametre for **53 pct.** af institutionerne. Det er positivt, at lidt mere end halvdelen af institutionerne har forbedret sig på alle tre områder. Samtidig ses det, at over 30 pct. af de deltagende institutioner kun har forbedret sig på et enkelt område eller slet ikke har forbedret sig.

Figuren nedenfor viser fordelingen i antal parametre, de enkelte institutioner har rykket sig på fra 2017 til 2018.

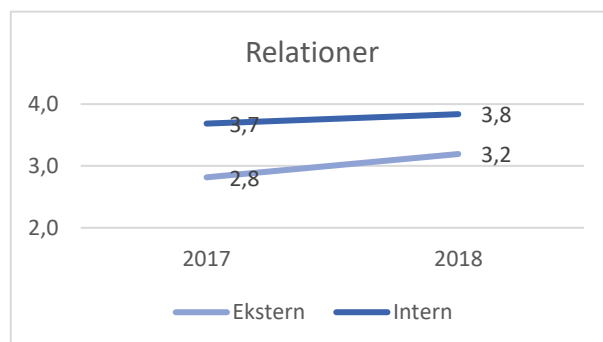
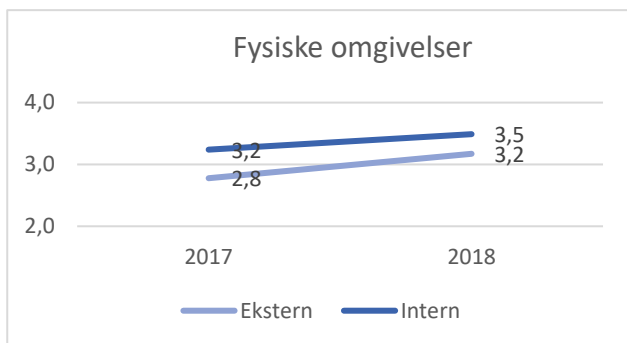

Antal parametre der er positiv udvikling på	0	1	2	3	I alt
Antal institutioner	9	10	9	32	60
Andel institutioner	15%	17%	15%	53%	100%

Øvrige resultater

Vurderingsforskellene mellem interne og eksterne evaluatore er mindsket

I sidste opgørelse på KIDS (august 2017) fremgik det, at de eksterne evaluatore generelt vurderede mere kritisk end de interne (ledere og pædagoger). Dette er interessant, fordi det siger noget om, hvorvidt vi har en fælles forståelse og vurdering af kvalitet i praksis på tværs af aktører. I denne analyse ses det, at forskellen mellem interne og eksterne vurderinger blevet lidt mindre for vurderingerne i hhv. fysiske omgivelser og relationer. Dette kan tyde på, at man i mange institutioner er blevet bedre til at vurdere kvalitet ud fra faktiske handlinger over intentioner.

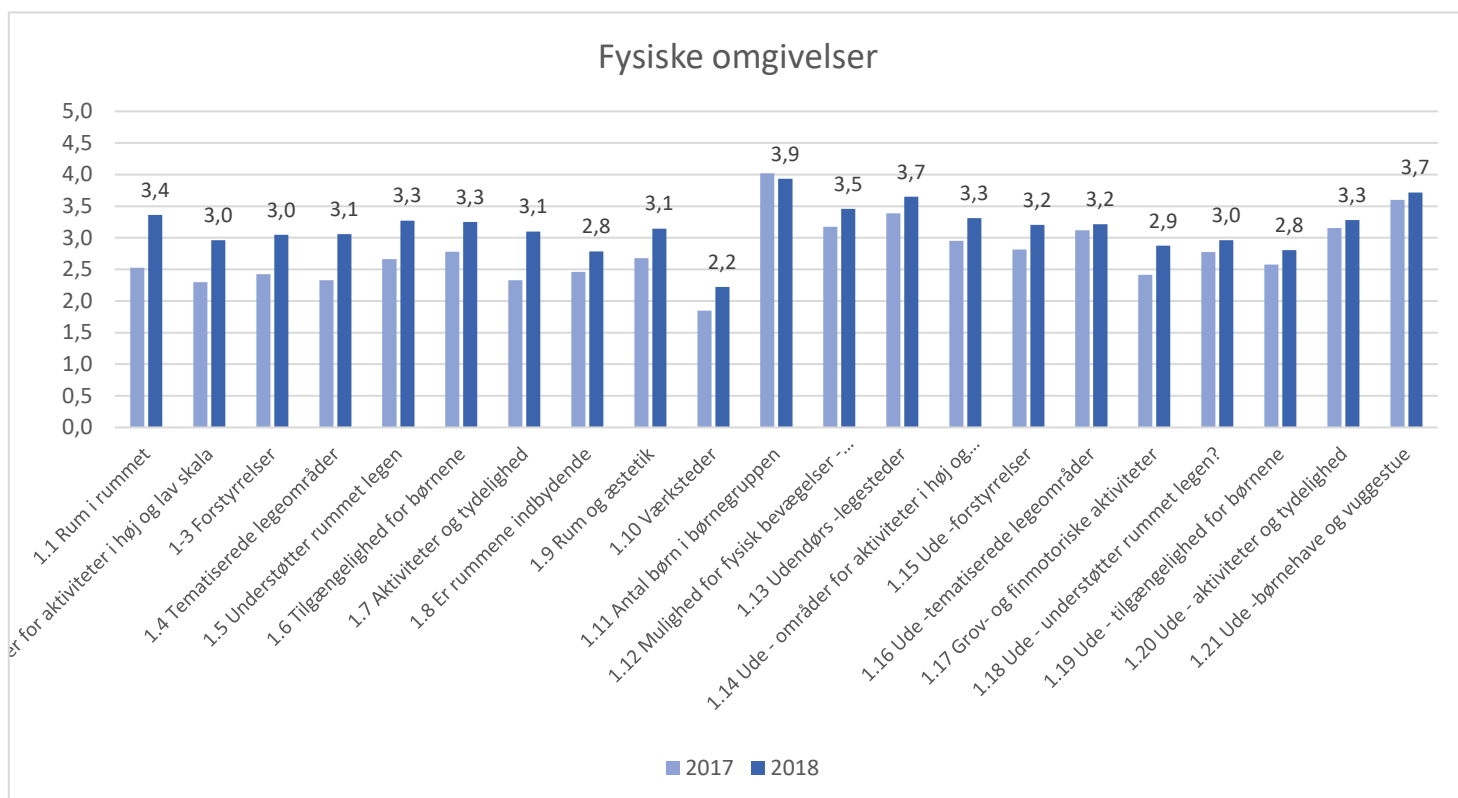

Fysiske omgivelser

Udviklingen indenfor området *Fysiske omgivelser* er samlet set gået frem fra 2017 til 2018. Kun på et enkelt spørgsmål (1.11 antal børn i børnegruppen) har der ikke været positiv fremgang, men forskellen er meget lille fra 4,0 til 3,9. Samtidig er *Fysiske omgivelser* den kategori, hvor *flest* institutioner er har rykket sig positivt (45 ud af 60 institutioner).

Ser man nærmere på de enkelte spørgsmål i kategorien, ses den største positive udvikling på nedenstående spørgsmål/områder:

- 1,1 Rum i rummet
- 1,2 Områder for aktiviteter i høj og lav
- 1,4 Tematiserede legeområder
- 1,7 Aktiviteter og tydelighed

Relationer

I kategorien Relationer, har 41 ud af 60 institutioner haft en positiv udvikling på fra 2017 til 2018, og fremgangen ses på *alle* sytten spørgsmål, der vurderes. Den største udvikling (0,6 point) ses for spørgsmålene:

2.5 Konflikter

2.6 Hjælp til at forstå og indgå i sociale samspil'.

Dog bør det bemærkes, at disse også kom fra et meget lavt niveau, når man ser på *gennemsnittet på tværs af byen*. Ser man fx på spørgsmål 2.5, har spørgsmålet nu en gennemsnitlig score på 2,7. Dette er stadig i den lave ende på tværs af kategorien, og svarer til 'af og til'.

2.5 Konflikter

Pædagogen hjælper børnene med at løse konflikter, hvis de ikke kan selv, ved at tale om, hvad der skete. Pædagogen lytter til børnenes oplevelser og medinddrager deres oplevelser i løsningen)

Sjældent	Af og til	Jævnligt	Ofte	Næsten altid
1	2 2,7	3	4	5

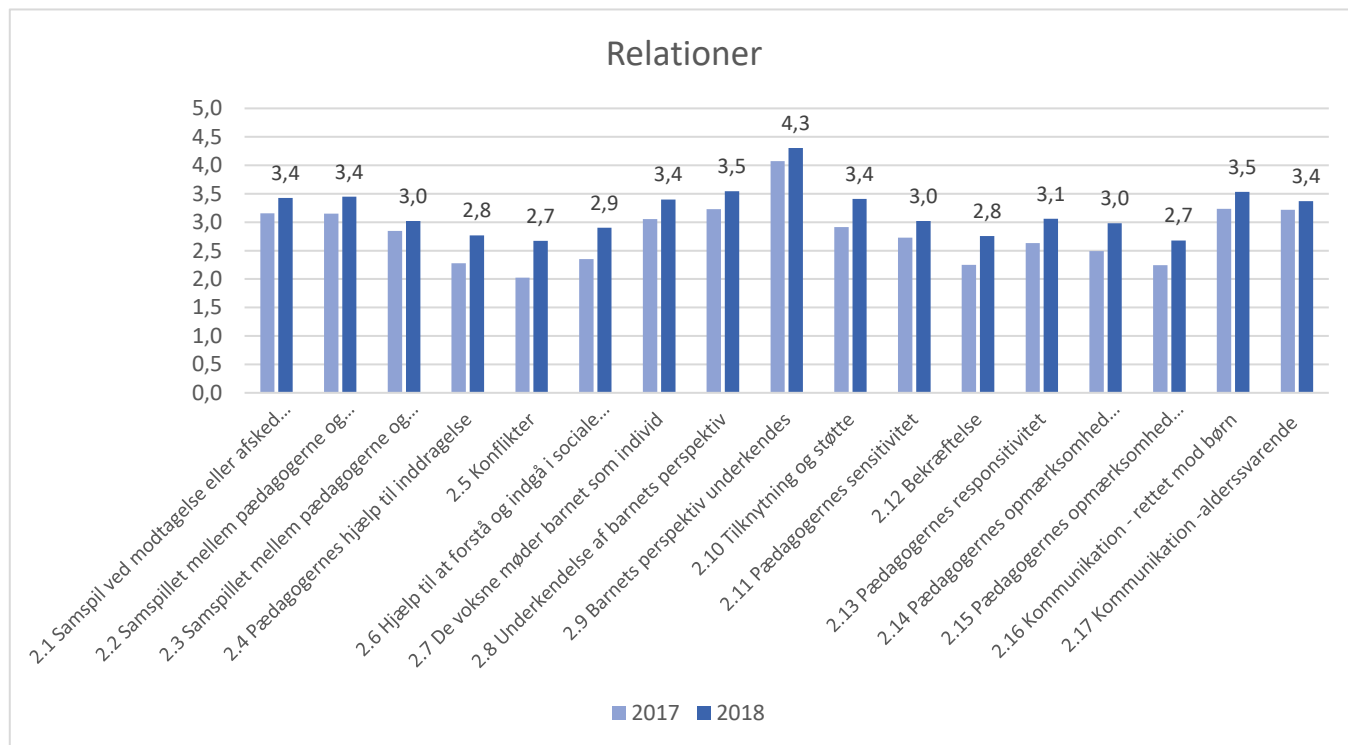
Et andet spørgsmål der også ligger lavt, når man ser på vurderingens betydning, er 2.15 *Pædagogens opmærksomhed overfor alle børns deltagelse*. Der er pæn fremgang på spørgsmålet siden 2017 (0,4 point), men som det ses nedenfor, er vurderingen er stadig forholdsvis lav.

2.15 Pædagogens opmærksomhed overfor alle børns deltagelse

Pædagogen er opmærksom på også at inddrage børn i udsatte positioner i fællesskabet.

Sjældent	Af og til	Jævnligt	Ofte	Næsten altid
1	2	3	4	5

Nedenfor ses den samlede oversigt over fordelingen af gennemsnitsvurderingen på de forskellige spørgsmål i kategorien *Relationer*.

Leg og aktivitet

I kategorien Leg og aktivitet har 40 ud af 60 institutioner haft en positiv udvikling fra 2017 til 2018. Derudover ses fremgangen på alle seksten spørgsmål, dog med en meget lille fremgang (0,1 point) på mange af spørgsmålene. I figuren nedenfor vises et overblik over resultater og udvikling inden for *Leg og aktivitet*.

Størst udvikling

Den største *udvikling* (0,5 point) inden for Leg og aktivitet ses på spørgsmålene

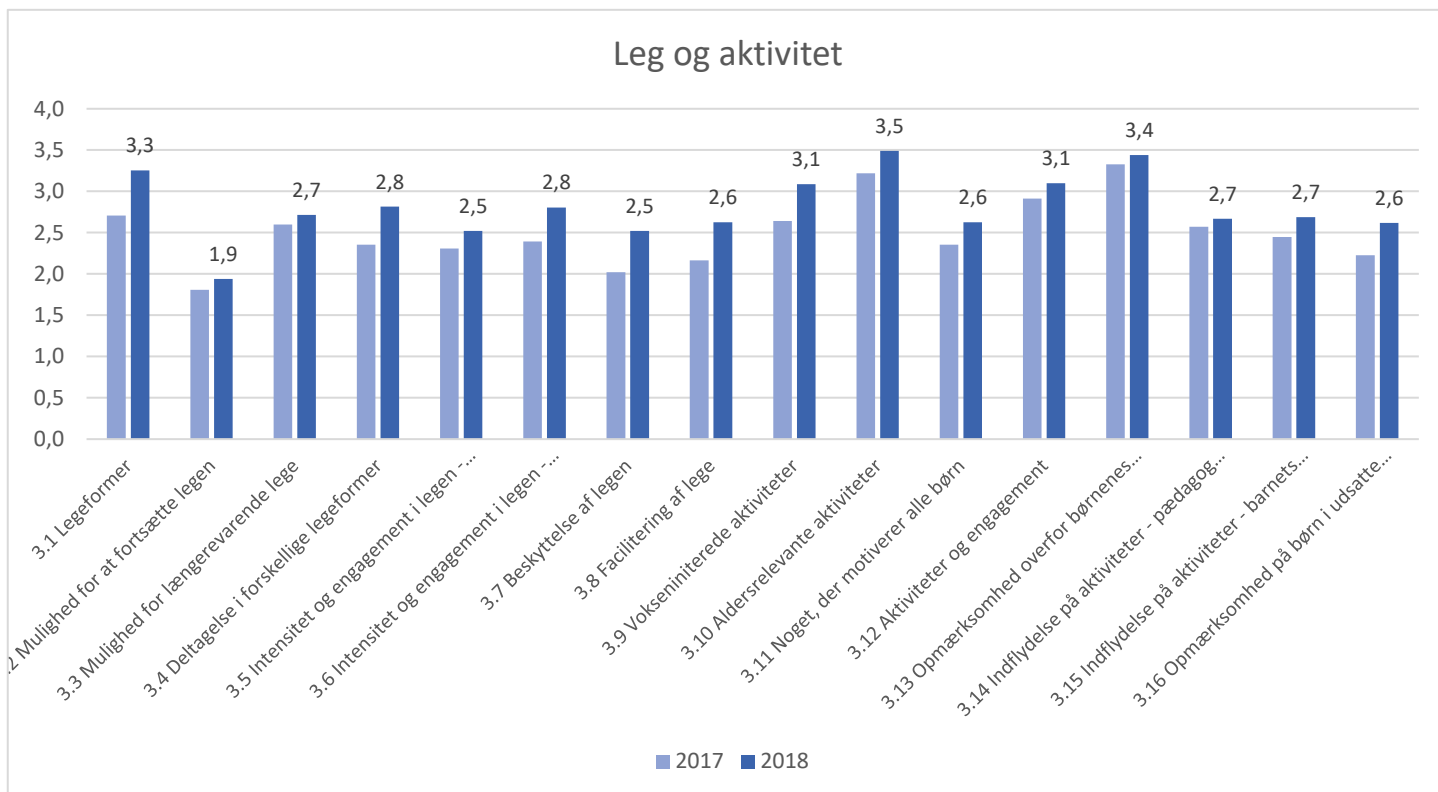
3,1 Legeformer

3,7 Beskyttelse af legen

3,9 Vokseninitierede aktiviteter

Dog må det igen bemærkes, at en stor udvikling ikke er ensbetydende med en samlet set god gennemsnitlig vurdering. Fx er den gennemsnitlige vurderingen på spørgsmål 3.8 vedrørende facilitering af lege. Her

vurderes udsagnet "Sætter pædagogen lege i gang i de forskellige legeområder?". Spørgsmålet har i 2018 en gennemsnitlig vurdering på 2,6, hvilket svarer til 'Af og til'.

Største udfordringer

Kategorien *Leg og aktivitet* er den kategori, der træder frem som den lavest vurderede på tværs af institutionerne, hvilket også gjorde sig gældende i 2017. Når vi ser nærmere på, hvor udfordringerne ser ud til at være størst på tværs af institutionerne i 2018, træder der nogle bestemte spørgsmål frem med lavest vurderinger. Nogle af disse er fremhævet i figurerne nedenfor.

3.2 Mulighed for at fortsætte legen

Børnene har mulighed for at lade legetøjet blive stående, så de kan fortsætte legen senere eller den næste dag.

Sjældent	Af og til	Jævnligt	Ofte	Næsten altid
1	1,9	2	3	4

3.7 Beskyttelse af legen

Pædagogen er opmærksom på at beskytte legen gennem at sørge for, at andre børn ikke bryder ind i legen (f.eks. fordi de gerne vil være med eller forstyrrer, driller eller løber tværs igennem legeområdet)

Sjældent	Af og til	Jævnligt	Ofte	Næsten altid
1	2,5	2	3	4

3.16 Opmærksomhed på børn i udsatte positioner

Den voksne er opmærksom på at inddrage børn i udsatte positioner i de vokseninitierede aktiviteter.

Sjældent	Af og til	Jævnligt	Ofte	Næsten altid
1	2,6	2	3	4

Betydelige forskelle i kvalitet og udvikling i kvalitet

Samtidig med at det er positivt, at der er fremgang i den pædagogiske kvalitet hos mange af de institutioner, der har de fleste, mest udsatte børn i København, kan vi også se, at vi endnu ikke er helt i mål med ambitionen om at skabe højkvalitetsdagtilbud for alle børn. Dette ses ved at niveauet ikke er tilstrækkeligt i mange institutioner, og at der er stor forskel på, hvor meget institutionerne har udviklet sig. Som det blev skitseret tidligere, har der for 15 pct. af institutionerne slet ikke været en udvikling.

Hertil ses der også betragtelige interne kvalitetsforskelle hos nogle institutioner. Når der laves vurderinger af kvaliteten i de årlige pædagogiske tilsyn, dækker vurderingen den samlede kvalitet på tværs af en institution – også når denne rummer flere afdelinger eller matrikler. Ved de kriteriebaserede kvalitetsvurderinger i Tidlig Indsats er det muligt at registrere særskilte vurderinger for de forskellige afdelinger eller matrikler, hvilket gør det muligt at se de interne nuancer af kvaliteten. Efter første runde af kvalitetsvurderinger af læringsmiljøet i 2017, trådte det frem som et væsentligt opmærksomhedspunkt, at der var store interne forskelle i kvaliteten mellem både stuer, afdelinger og matrikler. Samtidig med at det kvalitative materiale peger på, at arbejdet med observation- og kriteriebaserede kvalitetsvurderinger bidrager til øget dialog om kvalitet i institutionerne, ses der stadig betydelige interne kvalitetsforskelle hos nogle institutioner. Dette peger på, at det forsat bør være en opmærksomhed hos ledere og forvaltningen generelt, at der arbejdes med at sikre høj kvalitet på tværs af hele institutionen.

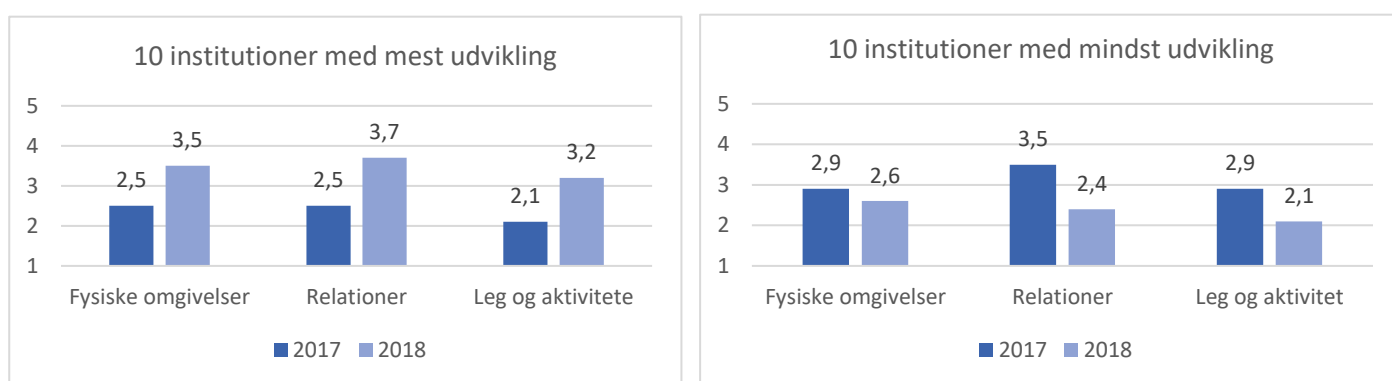
Figuren nedenfor viser interne kvalitetsforskelle hos et udvalg af institutioner, hvor der ses betydelige forskelle internt mellem matrikler eller afdelinger.

Institution	Afdelinger/matrikler under én institution	Fysiske omgivelser	Relationer	Leg og aktivitet
Institution	Matrikel 1	2,9	2,6	2,5
	Matrikel 2	3,5	3,2	3,1
Institution	Børnehave	4,2	4,7	4,1
	Vuggestue	3,1	2,9	2,3
	Vuggestue	2,8	1,9	2,1
Institution	Børnehave	2,6	2,4	2,2
	Vuggestue	3,0	3,4	3,1
Institution	Matrikel 1	4,0	3,6	3,8
	Matrikel 2	3,3	3,3	2,9
Institution	Matrikel 1	2,8	2,2	2,3
	Matrikel 2	2,8	3,1	2,3
	Matrikel 3	2,5	1,6	1,1
	Matrikel 4	2,9	2,4	2,6

Central viden og erfaringer med udvikling af kvalitet i Tidlig Indsats

For at komme nærmere en viden om, hvilke forhold der skal til for at opnå det tilsigtede kvalitetsløft i institutionerne, ses der i dette afsnit på, hvad der kendetegner de 10 institutioner, der har haft hhv. mindst og mest udvikling fra 2017-2018 på tværs af Tidlig Indsats-institutionerne.

De 10 institutioner med den største udvikling havde et generelt lavere niveau ved vurderingerne i 2017. Institutionerne med mest positiv udvikling er gennemsnitligt gået mellem 1-1,2 point frem på hver af de tre parametre, mens de 10 institutioner med mindst udvikling er gået tilbage på alle tre parametre. Herudover har vi undersøgt den socioøkonomiske baggrund for institutionerne, hvor det ses, at middel af socioøkonomi for de 10 institutioner, der samlet har udviklet sig *mest*, er en lille smule lavere end for dem, der har udviklet sig mindst. Dette viser altså, at der er gode muligheder for at løfte kvaliteten i institutioner med en lavere socioøkonomisk baggrund.

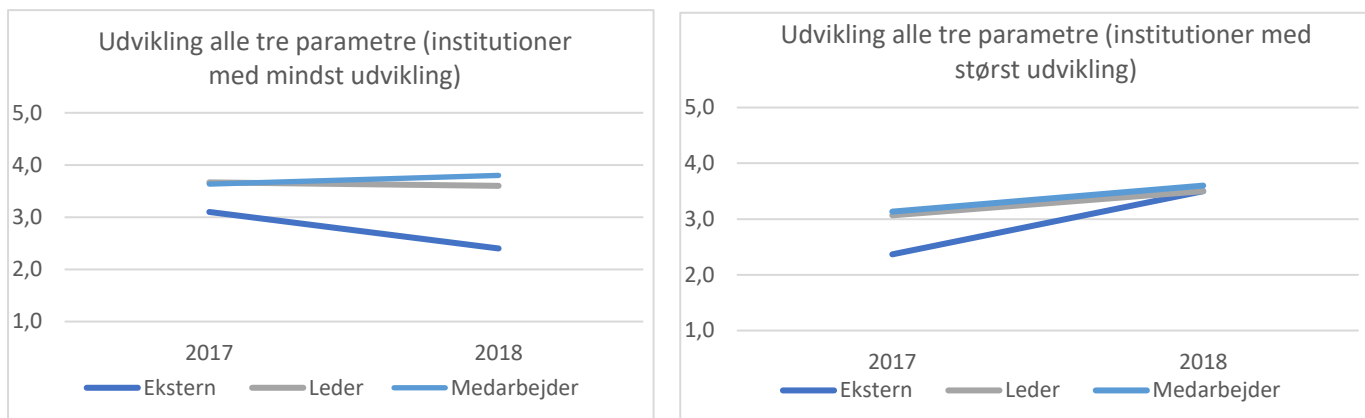

Når der videre ses på de kvalitative kommentarer fra KIDS-vurderingerne, viser der sig nogle forskelle mellem institutionerne på *kvaliteten* af læringsmiljøet. I institutionerne med mest udvikling ses det, at der er en vision eller nogle overvejelser bag måden, som institutionen er indrettet på. Især træder arbejdet med at skabe rum i rummet frem, hvilket skaber gode legemuligheder for børnene via tematiseret og tilgængeligt legetøj. I relationsarbejdet og i lege og aktiviteter ses der fx voksenaktiviteter, længerevarende lege og dialoger samt få konflikter. For de 10 institutioner med mindst udvikling ses det, at institutionerne mangler et stykke vej i arbejdet med deres fysiske omgivelser. Der mangler at blive etableret tydelige ruminddelinger med lege- og læringszoner. Nogle stuer fremstår slidte og rodede, og der mangler tilgængelige materialer, der inviterer til leg. I forhold til relationer mellem børn og voksne er der ikke tilstrækkelig høj grad af inddragelse af børnene i lege, fællesskaber og hverdagsrutiner. Praktiske opgaver og voksen-voksen-kontakten kommer til at dominere over den positive barn-voksen-kontakt, og der mangler interaktion med børnene og engagement fra den voksnes side. Resultatet er, at børnene selv må finde på lege eller står tilbage uden legemuligheder.

Kvaliteten løftes, når blikket for egen praksis skærpes

Generelt ses der en lavere vurdering hos de eksterne evaluører, dvs. pædagogiske konsulenter, end hos de interne, dvs. ledere og pædagoger. Det kan skyldes, at ledere og pædagoger i højere grad har vurderet læringsmiljøet ud fra de intentioner, de har for deres pædagogik, end ud fra de konkrete handlinger, der faktisk finder sted under observationen. Et af formålene med at arbejde med den kriteriebaserede observation og vurdering er netop at få skærpet refleksionen og det faglige blik for egen praksis for derved at kunne skabe ændringer, hvor det er nødvendigt. Generelt ses det, at der er større overensstemmelse i vurderinger foretaget af intern og ekstern evaluatør hos de institutioner, der har haft den størst udvikling fra 2017-2018. Hos institutionerne med lavest udvikling vurderer flere ledere omkring et point højere end den eksterne evaluatør på flere spørgsmål og parametre.

Figurene nedenfor viser forskellene i vurderingerne mellem de forskellige evaluatore på de ti institutioner med hhv. mindst og mest samlet *udvikling* fra 2017-2018 (samlet på alle tre parametre).

Figurene viser, at der er sket en modsat udvikling for henholdsvis institutionerne med mindst udvikling og mest udvikling. Alle institutionerne har haft et ens udgangspunkt, hvor forskellen mellem ekstern og intern evaluatør har ligget på omkring 0,5 – 0,7 point. For institutionerne med mest udvikling ses det meget tydeligt, at forskellen mellem intern og ekstern evaluatør mindskes i perioden, så de faktisk har samme vurdering af læringsmiljøet ved den sidste vurdering. Hos institutionerne med mindst udvikling bliver forskellen mellem ekstern og intern evaluering større i løbet af perioden. Det peger meget tydeligt på, at selve det at få skærpet blikket for egen praksis ved hjælp af systematiske og kriteriebaserede observationer medvirker væsentligt til at kunne udvikle denne praksis og skabe kvalitet i læringsmiljøet.

Erfaringer fra fire institutioner

For at få større viden om, hvad der kendetegner institutionerne med mest udvikling, har vi i fire af institutionerne med mest udvikling interviewet pædagogiske ledere og pædagoger om, hvordan de har oplevet at arbejde med udvikling af læringsmiljøet gennem Tidlig indsats. På tværs af institutionerne viser der sig nogle temaer og fællestræk, som peger på, hvad der har kendetegnet de processer, der er foregået i institutionerne i forbindelse med arbejdet med at skabe kvalitet i læringsmiljøet.

Faglig dialog og refleksion over praksis

Institutionerne lægger vægt på, at faglige dialoger med udgangspunkt i observationer skaber et godt udgangspunkt for at udvikle praksis. Det handler om at blive nysgerrig på den pædagogiske praksis og reflektere over, om pædagogikken kan se ud på en anden måde. Det pædagogiske personale har gode hensigter og intentioner, men det er ikke altid, at de afspejler sig i handlingerne. En leder fortæller fx, at de godt ved, hvad der er det rigtige, men når man kigger efter med en lup i praksis, sker det i lidt færre tilfælde, end man havde regnet med. Observationerne og dialogerne gør, at de tænker mere i et børneperspektiv, fordi de sætter fokus på, hvad deres handlinger betyder for børnene. På den måde er de kriteriebaserede observationer med til at skabe bevidsthed, refleksion og dialog. Det fremhæves samtidig, at observationerne ikke må medføre en fejlfinderkultur. Fokus er på det faglige og ikke på det personlige. Det er vigtigt at skabe en god og tillidsbaseret feedbackkultur, hvor man kan hjælpe og støtte hinanden.

Arbejdsfællesskaber og organisering

Ledere og pædagoger peger på understøttelse, udvikling og vedligeholdelse af bæredygtige arbejdsfællesskaber som en vigtig forudsætning for udviklingen af kvalitet i læringsmiljøet. Observationerne har gjort dem opmærksomme på nogle situationer, hvor der er behov for at tage et fælles ansvar for at skabe kvalitet for børnene. Fx har de set, at der er store forskelle mellem stuerne, og at de har været meget i hver deres verden på hver deres stue. Nu arbejder de med, hvordan de kan lære af hinanden, dele med hinanden, kigge med hos hinanden og have tillid til at drøfte hinandens faglighed.

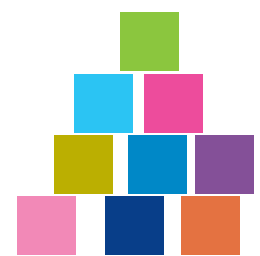
Pædagoger og ledere fremhæver, at arbejdet med de kriteriebaserede observationer medvirker til at skabe et fælles sprog om, hvad der er kvalitet. Det giver et fælles fokus og et fælles fagligt afsæt. Samtidig betyder det, at den faglige dialog lettere kommer til at handle om det faglige frem for det personlige. Udviklingen skal bæres af alle medarbejdere, så der bliver en nær forbindelse til den konkrete hverdag. En leder fortæller: "**Vi italesætter begrebet chancelighed i hele institutionen. Børnene skal ikke være afhængige af, hvilken stue de går på.**" Det betyder også, at man har organiseret sig på nye måder, som skaber et nyt samarbejde mellem personalet. Det kan fx være i legezoner, mindre grupper, faste grupper med forskellige aktiviteter og fokuserede indsatser, fx sprog og motorik, praktisk gris på gangen, eller man har organiseret sig med primære og sekundære børn. Der er større systematik og planlægning. Samarbejdet og den nye organisering giver tid og opmærksomhed til det enkelte barn. Det rammesætter det faglige arbejde og muligheden for at understøtte alle børn og deres udvikling og trivsel. Et tæt samarbejde med den tværfaglige support og ressource teamet fremhæves også som en vigtig del af arbejdet.

Faglig ledelse

Som leder er det blevet oplevet som gavnligt at arbejde med observationer, handlingsplan samt muligheden for at få support, supervision og kompetenceudvikling. Fælles for lederne i de fire institutioner er, at de har arbejdet aktivt og systematisk med at holde det faglige fokus og oparbejde en kultur, hvor feedback og nysgerrighed på hinandens praksis er i fokus. Det kræver noget af ledelsen, for der skal hele tiden skabes sammenhæng i det, der foregår, og måden, man taler om det på. Der skal sættes mål, som både er ambitiøse og realistiske, og der skal prioriteres i indsatsområder.

Som leder er det vigtigt at have fokus på at støtte op om medarbejderne. Det kan være svært for nogle medarbejdere at skulle være undersøgende i forhold til hinandens handlinger, og her er det vigtigt som leder ikke at have en løftet pegefinger, men en støttende tilgang med fokus på, at det er en udviklingsproces. En leder fremhæver, at det er handlingen, der er vigtig, og ikke intentionen, for den gør i selv ikke nogen forskel for børnene, hvis ikke den bliver fulgt op af handling. Samtidig er det vigtigt i refleksionen også at kunne tale om, hvilke intentioner der ligger bag handlingerne.

KØBENHAVNS BEDSTE BØRNENYHEDER

TIDLIG INDSATS 0-6 ÅR

2: Mindre grupper giver større nærhed

3: Hvor skal vi lege?

4: Nu kigger vi efter det samme

Bemandede legezone sikrer, at alle børn i Børnehuset Klatretræet bliver set og inddraget i lege og aktiviteter.

MERE LEG TIL FLERE

I Børnehuset Klatretræet har nye aktiviteter og bedre brug af de voksne gjort det lettere at få alle børn med.

”Jeg har set nogle ellers stille børn blomstre op,” fortæller Lone Aagaard, pædagog i Klatretræets børnehave, der har en del børn med sproglige udfordringer og mange, som skal lære at lege og være sociale med andre. ”For dem betyder det rigtig meget, at der er en voksen tilstede i legen, som kan guide dem,” siger hun.

Gennem målrettede observationer og feedback blev de i Klatretræet opmærksomme på, at de havde en udfordring med at fange de stille børn. Et af de nye pædagogiske greb er en klarere arbejdsdeling blandt de voksne, fx på legepladsen:

En pædagog har en gul vest på, så børnene ved, at de der kan få hjælp med praktiske ting, fx få bundet snørebånd eller få et plaster på knæet. Dermed kan en anden pædagog mere uforstyrret

iværksætte en større leg, hvor mange børn kan være med uanset deres sproglige kompetencer.

”Det gør en stor forskel, at en voksen er og forbliver nærværende i den type af leg. Vi kan se, at det virker,” forklarer Nicolai Fjellerad, pædagogisk leder i Klatretræet.

Bedre relationer

En anden måde at sikre, at alle børn bliver set og inddraget i lege og aktiviteter, har været at etablere tydelige, bemandede legezone på tværs af stuerne.

En klar rollefordeling blandt personalet indebærer blandt andet, at der udpeges en ”praktisk gris”, som runderer og bevarer det brede overblik. Så kan andre lettere fastholde fordybelsen i aktiviteten med børnene, som kan gå til og fra.

”Nu søger børnene hinanden på helt nye måder. De interesserer sig mere for hinanden og er mere hjælpsomme,” fortæller Lone Aagaard.

Den nye organisering gør det også muligt at lave målrettede aktiviteter og legeprogrammer med faste grupper af børn – eller at bryde grupperne op, så børnene kan få øjnene op for nye relationer. Også ture ud af huset er blevet anderledes. Før tog de typisk på ture stuevis; nu er de ofte afsted i blandede grupper med børn i forskellige aldre.

I Klatretræet har de klare rammer for samarbejde og faglig dialog været vejen til at skabe fælles ansvar og samhørighed: ”Før var vi meget i forskellige verdener på hver vores stue. Nu er der et helt andet samarbejde mellem alle i personalet,” siger Lone Aagaard.

LEDER

Vi ser, at det virker

Vi ved, hvor vigtige de første år af et barns liv er for dets trivsel og udvikling. Det forpligter os som dagtilbud til at gøre alt, hvad vi kan, for, at alle børn får et dagtilbud af høj kvalitet. Hvor de har det godt. Hvor der er gode læringsmiljøer. Og hvor de kan udvikle sig trygt sammen med andre børn og dygtige voksne.

Derfor har vi i Københavns Kommune de sidste to år sat fokus på den tidlige indsats for børn fra 0 til 6 år. Målet er, at alle børn får de bedste muligheder for at deltage i gode, udfordrende og inkluderende lege- og læringsfællesskaber.

Over hele byen har ledere og pædagoger arbejdet for dette – ud fra hver deres behov og børnegruppe. Vi er glade for, at vi her to år efter kan se, at de deltagende institutioner har fået styrket de afgørende forudsætninger for at skabe et godt læringsmiljø i hverdagen.

Denne avis er til dig, der interesserer dig for eller selv arbejder med storbyens mindste. Her kan du læse nogle få historier om de mange gode erfaringer og resultater, der er blevet skabt rundt omkring i de københavnske daginstitutioner. Vi kan se, at den tidlige indsats virker, og vi skal endnu længere ad den vej. Dét er Københavns bedste børnenyheder.

Camilla Niebuhr
Faglig direktør,
Børne- og Ungdoms-
forvaltningen

Jesper Christensen
Børne- og ungdoms-
borgmester

I Margrethegården er børnene opdelt i mindre grupper gennem hele dagen – både inde og ude.

MINDRE GRUPPER GIVER STØRRE NÆRHED

At være i små grupper hele dagen styrker de sociale relationer og giver udsatte børn bedre muligheder.

I Margrethegården kan det være svært at se og høre, at huset faktisk rummer 48 vuggestuebørn og 82 børnehavsbørn. Her er børnene nemlig opdelt i mindre grupper gennem hele dagen. Det giver mere tid til nærhed og fordybelse med det enkelte barn og sikrer, at alle børn bliver set og hørt.

”Når jeg viser forældre rundt, oplever jeg tit, at de ikke kan forstå, at der er så mange børn i institutionen,” siger pædagogisk leder Kirsten Hansen. ”Så forklarer jeg dem, at nogle måske er på legepladsen, nogle er i værkstedet og

andre i salen. Og at de mange små grupper på mange måder skaber et roligere miljø.”

Opdelingen i små grupper bruges i rigtig mange institutioner, men ofte kun om formiddagen. Sådan var det også tidligere i Margrethegården, men nu er børnene i mindre grupper gennem hele dagen – og både inde og ude.

De små gruppestørrelser er en vigtig del af institutionens arbejde med sociale relationer og skærpede fokus på at give alle lige chancer. Gennem indsatsen Social Tænkning har

leder og medarbejdere udviklet den måde, de hjælper og styrker sociale kompetencer hos børn i udsatte positioner på.

Med på restaurant

Opdelingen gælder helt ned i måltiderne, hvor børnene spiser i grupper af fire sammen med en pædagog i vuggestuen og i grupper med seks-otte børn i børnehaven.

”Det giver mere ro og større mulighed for at have alderssvarende snakke med det enkelte barn. For børnene er den intime madgruppe med en voksen lidt som at blive inviteret med på restaurant, og det skal alle børn opleve,” forklarer Kirsten Hansen.

Det har krævet et større fælles fokus på organisering og pædagogisk planlægning at kunne arbejde så systematisk med mindre grupper.

”Hos os er der ingen, der møder ind uden at vide, hvad de skal, for det er planlagt en uge i forvejen. Vi har faste ugeplaner og aftalte roller. Det gør det nemmere at forblive fordybet med børnene, for vi ved hele tiden, hvad hinanden gør,” siger Karen Svendsen, der er pædagogisk koordinator.

Fælles fokus – fælles sprog

Indsatsen for at give alle børn mere lige chancer er blevet et fælles fokus for hele personalegruppen i Margrethegården. Og så inddrages forvaltningens ressourceteam mere og tidligere i arbejdet med de børn, der har særlige udfordringer.

Det har ifølge Karen Svendsen gjort en stor forskel, at hele personalet har fået et fælles sprog til at tale om arbejdet med sociale relationer:

”Nu har vi samme tilgang, mindset og sprog til denne indsats, så vi kan lettere handle ud fra en fælles forståelse. Nu handler det om at holde gryden i kog. Vi ved, at vi er i gang med noget vigtigt, som vi skal blive ved med at udvikle og forfine,” slutter hun.

Det giver mere tid til nærhed og fordybelse med det enkelte barn og sikrer, at alle børn bliver set og hørt.

BØRNEPROFESSOR:

Vigtigt fokus på børns læringsmiljø

København har med programmet Tidlig Indsats udvist et vigtigt mod ved at turde se kritisk på og udvikle egen praksis, mener professor Charlotte Ringsmose. Hun peger på, at der mange steder er en vis berøringsangst over for at vurdere, om børnenes læringsmiljø er godt for deres udvikling.

”Programmet repræsenterer et nødvendigt skift væk fra det gamle paradigme, hvor det var naturligt at vurdere børnene, men ikke de forhold, der giver dem gode udviklingsmuligheder,” siger hun.

Tidlig Indsats har været rammen om vigtige pædagogiske diskussioner på tværs af pædagoger, ledere, forvaltning og forskere, og har ifølge Charlotte Ringsmose været med til at sætte fokus på betydningen af kvalitet i små børns hverdagsliv.

”En særlig kvalitet ved dette program er, at det er gennemført helt tæt på den daglige pædagogiske praksis. Det har gjort det muligt at undersøge og forbedre de konkrete omgivers betydning for børnenes trivsel og udvikling,” fortæller hun.

Tidlig Indsats har ifølge professor Charlotte Ringsmose været med til at sætte fokus på betydningen af kvalitet i små børns hverdagsliv. Foto: Niels Hougaard

HVOR SKAL VI LEGE?

Tydelig indretning styrker læringsmiljøet og hjælper den gode leg på vej

Læsehjørne, børnekøkken og motorikrum. I Børnehuset GAIA er der nu skabt nogle fysiske omgivelser med en tydelig, tematisk indretning, der inviterer og guider børnene til forskellige lege og aktiviteter.

”I tematiseringen af læringsmiljøet har vi blandt andet vurderet, om det er tydeligt for dem, hvor de kan læse eller lege købmand,” siger pædagog Flutra Halili.

”Vores observationer viste, at der var brug for at forbedre de fysiske omgivelser både inde og ude, så det har vi arbejdet meget med”, fortæller pædagogisk leder Christine Moefelt. ”Vi så blandt andet, at vi havde for få materialer til rådighed for børnene og for få tematiserede miljøer”.

Nu ligger bøgerne klar, når børnene kommer ind fra legepladsen, og både inde og ude er der indrettet med rum-i-rum og afgrænsede legeområder, så det er tydeligt for børnene, hvad man kan lege hvor. I GAIA arbejder de nu meget mere med at gøre klar i stedet for at rydde op og pakke væk, så det altid er nemt for børnene at få en god leg i gang.

Det er fysisk håndgribeligt, let at sætte i værk, og man kan se hurtige resultater, så man har noget positivt at bygge videre på.

”Det hjælper børn, der måske ikke har så veludviklede legekompetencer eller sociale kompetencer. Og når de ressourcer stærke børn nemt kan se, hvad de skal, hjælper det også andre børn, for de spejler sig jo i hinanden,” siger Christine Moefelt. En tydelig indretning kan også være en stor hjælp i hverdagens overgange, hvor der ellers nemt kan opstå forvirring og konflikter mellem børnene, forklarer hun.

Vigtigt med fælles kultur

Med den nye indretning har GAIA skabt nogle rammer, der giver bedre plads til fordybelse og uforstyrret leg. På den måde styrker indretningen af det fysiske læringsmiljø også arbejdet med relationer. Blandt andet bliver det lettere for medarbejderne at gå afsides med mindre grupper.

Det har været vigtigt for GAIA at få skabt en fælles kultur i hele huset om at sikre alle børn et læringsmiljø af en høj kvalitet. Ifølge Christine Moefelt har det givet god mening at starte med at arbejde med de fysiske omgivelser:

”Det er fysisk håndgribeligt, let at sætte i værk, og man kan se hurtige resultater, så man har noget positivt at bygge videre på,” forklarer hun og peger også på

I Børnehuset GAIA har de skabt en tydelig tematisk indretning. Her er leder Christine Moefelt i et af institutionens læsehjørner.

værdien af at tage udgangspunkt i målrettede observationer:

”På den måde kan man kigge læringsmiljøet på hver enkelt stue igennem og få øje på, hvor der er noget at arbejde med. Det giver et tydeligt billede af, hvornår forskellene på kvalitet er for store stuerne imellem, og det kan bruges til at skabe en fælles retning

på den faglige udvikling,” siger Christine Moefelt.

Men det stiller store krav til ledelsen at skabe sammenhæng for hele huset, påpeger hun:

”Man skal have hele huset med, og det er vigtigt, at der hele tiden er en tydelig retning i det, der foregår, og i den måde, vi taler om det på.”

Alle skal med i fællesskabet

”Børnene har fået flere trygge relationer til de voksne,” siger pædagogisk konsulent Susanne Borg om udviklingen i de Tidlige Indsats-institutioner, som er lykkedes særligt godt med at skabe forandring. Nu oplever børnene, at de bliver mødt mere ens og får samme hjælp, uanset hvilken voksen de går til.

”De voksne er blevet mere bevidste om, hvad børnene har brug for på forskellige tidspunkter – både i løbet af dagen og i deres udvikling. De sætter i højere grad ord på børnenes følelser og afstemmer sig efter, hvor de er henne,” siger hun.

Det betyder, at børnenes følelsesmæssige udvikling bliver understøttet, de bliver klogere på sig selv, og det giver dem bedre mulighed for at lykkes i det, de er i.

”Børnene oplever, at der er voksne, der vil være sammen med dem på en god måde, og som f.eks. kan hjælpe dem med at komme igennem det, når de er kedede af det,” siger Susanne Borg.

Tydelige lege-zoner hjælper legen i gang for alle.

Flere hjælper legen i gang

Ifølge hende er det en øget viden om børnenes udvikling, der skaber en mere fælles tilgang. Flere voksne er opmærksomme og stiller relevante krav, og det gør også en forskel for de børn, som måske er i vanskeligheder, påpeger hun:

”De voksne er mere opsøgende, end de tidligere har været, og vil derfor også bedre få øje på de stille børn og hjælpe dem i gang med at lege.”

Også andre indsats har gjort en forskel for børnenes leg. I

nogle institutioner er der skabt fysiske læringsmiljøer med tydelige, inspirerende legezoner, der skaber en helt anden form for leg blandt børnene:

”Det gør det meget mere spændende og sjovt for børnene at lege. Der er skabt nogle rammer, som giver børnene mulighed for at lege uforstyrret og udvikle legen i forskellige faser. Før var der børn, der ofte gik rundt for sig selv; nu er der flere voksne, som er opmærksomme på vigtigheden af at hjælpe legen i gang for alle,” fortæller Susanne Borg.

STATUSRAPPORT:

Kvaliteten er øget

Programmet Tidlig Indsats har – blandt andet i kraft af systematiserede observationer af den pædagogiske praksis – været med til at løfte kvaliteten i de deltagende daginstitutioner. Det viser statusrapporten fra programmet, som har målt kvaliteten på tre parametre:

- Fysiske omgivelser
- Leg og aktivitet
- Relationer.

Generelt er der på tværs af byen sket en positiv udvikling på alle tre punkter. Den allerstørste forbedring er sket på de fysiske omgivelser, hvor flest institutioner har rykket sig positivt.

Statusrapporten viser desuden at:

85% af alle institutioner har oplevet positiv udvikling i på et eller flere kvalitetsparametre.

53% af institutionerne har rykket sig positivt på alle tre parametre, mens andre stadig er i gang med at definere og udvikle deres indsatsområder.

I Himmelbuen har arbejdet med observationer givet et godt udgangspunkt for faglig dialog og refleksion, til højre leder Helle Vaarning.

NU KIGGER VI EFTER DET SAMME

At arbejde med målrettede observationer i hverdagen giver et godt udgangspunkt for fælles faglig refleksion og dialog.

”Det viser, hvor der er noget, vi skal forbedre, og gør det muligt at være undersøgende og nysgerrige. Det har haft stor betydning for os,” siger Helle Vaarning, pædagogisk leder i den integrerede institution Himmelbuen.

Ifølge hende er den store gevinst ved observationerne og de efterfølgende refleksioner, at de

sikrer et fælles fagligt blik på den pædagogiske praksis:

”Man bliver let optaget af sin egen *intention*. Vi er nu blevet langt mere opmærksomme på vores adfærd, og særligt hvilken effekt den har for børnene,” siger Helle Vaarning.

I Himmelbuen har de øvet sig meget i at give feedback på en faglig og professionel måde, så den ikke opleves som en løftet pegefinger, men som en støtte.

”Men Rom bliver ikke bygget

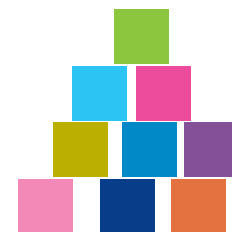
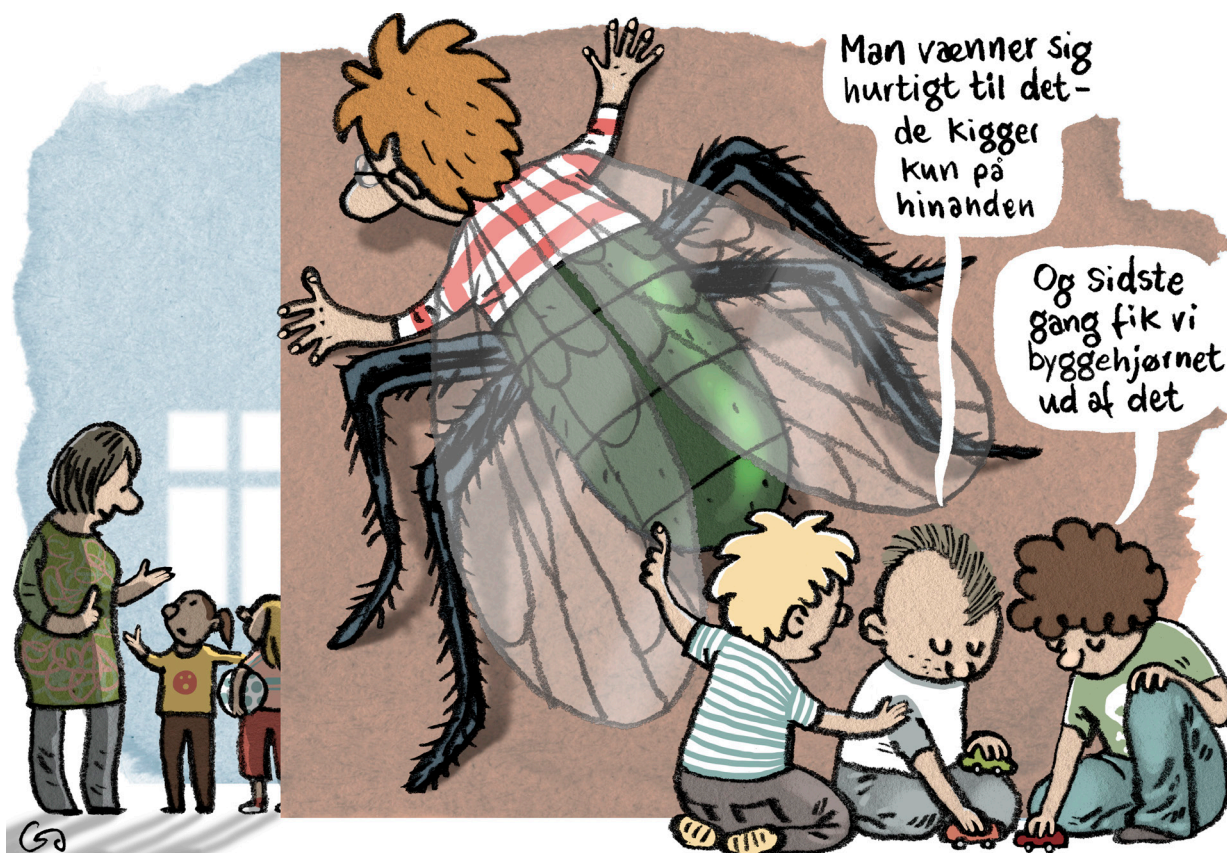
på én dag. Forskning viser, at det ofte tager op til flere år for sådanne indsatser er helt implementeret i praksis,” understreger Helle Vaarning.

Ifølge hende har Tidlig Indsats allerede været med til at sikre et fælles fagligt fokus på børneperspektivet i Himmelbuen.

”Det er hele tænkningen, der er ved at ændre sig. Vi skal sikre, at det altid er børnene, det handler om. Det er dem, vi er her for,” siger hun.

Man bliver let optaget af sin egen intention. Vi er nu blevet langt mere opmærksomme på vores adfærd, og særligt hvilken effekt den har for børnene.

En lille flue på væggen

TIDLIG INDSATS 0-6 ÅR

Kort om programmet

Tidlig Indsats

Det kræver noget særligt at hjælpe børn i de mest udsatte positioner til at kunne deltage på lige fod i børne- og læringsfællesskaber.

Det er baggrunden for programmet Tidlig Indsats, der i perioden 2017-18 er gennemført i de 72 københavnske daginstitutioner, der har de fleste og mest udsatte børn.

Med udgangspunkt i observationer og konkrete handlingsplaner har institutionerne arbejdet målrettet på at styrke deres læringsmiljø og pædagogiske praksis.

De har alle gennemført en systematisk vurdering af det pædagogiske læringsmiljø ud fra redskabet KIDS, der har fokus på relationer, fysiske omgivelser samt leg og aktiviteter.

Undervejs er institutionerne blevet understøttet med praksisnær kompetenceudvikling, pædagogiske værktøjer og faglig supervision.

Københavns Bedste Børnelyheder

Fagligt Center
Børne- og Ungdomsforvaltningen
Københavns Kommune
Maj 2019

Layoutet er udviklet med inspiration fra Verdens Bedste Nyheder

